د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

ټولنيز لوستونه

څلورم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

TM TM TM TM

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري.
په بازار کې يې اخيستنه او خرڅونه په کلکه منع
ده. له سرغړونکو سره يې قانوني چلن کيږي.

TM TM TM TM

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ټولنیز لوستونه

څلورم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۸۹ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د تالیف، څېړنې او تدقیق کمېټې

لیکوالان:

- د سرمؤلف مرستیاله شکیلا "حبیب رحیمي" د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت آمر
- الحاج سرمؤلف نجیب الله "امین افغان" د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت علمي غړی
- مؤلف سیدحبیب الله ولیزاده د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت علمي غړی
- د سرمؤلف مرستیال محمد افضل د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د دیپارتمنت علمي غړی.

ژباړونکي

- د سرمؤلف مرستیال محمد افضل
- مؤلف سید حبیب الله "ولیزاده وردک"

د څېړنې او تدقیق کمېټې:

د پوهنې وزارت:

- پوهاند غلام جیلانی عارض د جغرافیې د دیپارتمنت ستر سلاکار
- پروفیسور داکترمحمد رازق بهیر د جغرافیې د دیپارتمنت فني سلاکار
- حاجي عبدالاحد غزنیوال د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو د څانګې علمي غړی
- مؤلف محمدرفیق مومند د جغرافیې د دیپارتمنت غړی
- سیف الرحمن آشنا د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارتمنت کار کوونکی او اډیټور.
- سید انور میچنخیل د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د هنرونو دیپارتمنت غړی(رسام).
- محمد حسین احمدزی د تعلیمی نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ټولنیزو علومو علمي غړی
- زبورا د مریم د لیسې ښوونکې

د محتویاتو، دیني، فرهنګي او سیاسي برخو د څېړنې او کره کتنې کمېټې:

- دوکتور محمد یوسف نیازي د پوهنې وزارت سلاکار
- محمد آصف ننګ د پوهنې وزارت د خپرونو او اطلاعاتو رئیس.

د څېړنې او تدقیق د څارنې کمیټه:

- دکتور عبدالغفور غزنوي د پوهنې وزارت د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین دکمېټې رئیس
_ محمد صدیق پتمن د پوهنې وزارت تدریسي مرستیال. غړی.
_ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف رئیس. غړی.

طرح او ډیزاین: حمید الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانســتـــان دی — دا عزت د هـــر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچي یې قهرمـــان دی
دا وطن د ټولو کـور دی — د بلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د ترکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، گوجـــر دي — پامیـــریان، نورستانیـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایمـــاق، هم پشـه یان
دا هیـــواد به تل ځلیږي — لکـــه لمـــر پر شنه آسمـان
په سینـــه کې د آسیـــا به — لکـــه زړه وي جـــاویدان
نوم د حق مودی رهبـــر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پېغام

ګرانو استادانو، ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او درونده مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

سرلیک | مخ

لومړی څپرکی: ټولنیز ژوند (۴ درسي ساعتونه) ....
لومړی لوست: ټولنیز ژوند.. ..... ۱-۳
دویم لوست: کورنی ۴-۵
دریم لوست: د کورنۍ ارزښت او ډولونه ۶-۸
څلورم لوست: د کورنۍ د غړو دندې... ۹-۱۱
دویم څپرکی: ښوونځی. (۳ درسي ساعتونه)...........................
پنځم لوست: د ښوونځي او ښووني او روزنې ارزښت ۱۲-۱۳
شپږم لوست: د ښوونځي د غړو دندې ۱۴-۱۶
اووم لوست: د ښوونځي او ښوونې او روزنې تاریخ ۱۷-۱۸
دریم څپرکی: کلی (۴ درسي ساعتونه) ....
اتم لوست: په کلي کې استوګنه ۱۹-۲۰
نهم لوست: د کلیوالو کسبونه او لاسي کارونه.. .... ۲۱-۲۲
لسم لوست: کلی او کرنه................................... .... ۲۳-۲۵
یولسم لوست: کلی او څاروي... ۲۶-۲۷
څلورم څپرکی: ښار (۸ درسي ساعتونه) ....
دولسم لوست: ښاري ژوند ۲۸-۲۹
دیارلسم لوست: ښاري کسبونه ۳۰-۳۱
څوارلسم لوست: ترافیکي مقررات ۳۲-۳۳
پنځلسم لوست: دولتي ادارې ۳۴-۳۵
شپاړسم لوست: د ښارونو ډولونه ۳۶-۳۷
اوولسم لوست: د افغانستان مهم او تاریخي ښارونه ۳۸-۳۹
اتلسم لوست: د نړۍ لوی ښارونه ۴۰-۴۱
نولسم لوست: د ښاري ژوند چاپېریال.. ۴۲-۴۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرلیک — مخ

پنځم څپرکی: زموږ هېواد (۱۱درسي ساعتونه) ....

شلم لوست: ملي بيرغ ۴۴-۴۵

يوويشتم لوست: څلور اصلي خواوې (سمتونه)...................... ۴۶-۴۷

دوه ويشتم لوست: څلور فرعي سمتونه ۴۸-۴۹

درويشتم لوست: نقشه او د هغې څلور خواوې ۵۰-۵۱

څلور ويشتم لوست: زموږ د هېواد څلور خواوې ۵۲-۵۳

پنځه ويشتم لوست: زموږ د هېواد اداري وېش ۵۴-۵۵

شپږ ويشتم لوست: د افغانستان دين، ژبه، نژاد او نفوس ۵۶-۵۷

اووه ويشتم لوست: زموږ د هېواد غرونه ۵۸-۶۰

اته ويشتم لوست: زموږ د هېواد د غرونو ارزښت ۶۱

نهه ويشتم لوست: زموږ د هېواد سيندونه ۶۲-۶۴

دېرشم لوست: د سيندونو ارزښت ۶۵

شپږم څپرکی: زموږ نړۍ (۱۴ درسي ساعتونه) ....

يو دېرشم لوست: د نړۍ لويې وچې ۶۶-۶۷

دوه دېرشم لوست: د آسيا لويه وچه ۶۸-۷۰

درې دېرشم لوست: د اروپا لويه وچه ۷۱-۷۳

څلور دېرشم لوست: د افريقا لويه وچه ۷۴-۷۵

پنځه دېرشم لوست: د امريکا لويه وچه ۷۶-۷۷

شپږ دېرشم لوست: د استراليا او اوقيانوسې لويه وچه ۷۸-۷۹

اووه دېرشم لوست: انتارکتيکا (جنوبي قطب) ۸۰-۸۱

اته دېرشم لوست: سمندرونه او د هغوی ګټې ۸۲-۸۳

نهه دېرشم لوست: د اطلس سمندر (اوقيانوس)............................ ۸۴-۸۵

څلوېښتم لوست: د هند سمندر... ۸۶-۸۷

يو څلوېښتم لوست: شمالی منجمد سمندر ۸۸-۸۹

دوه څلوېښتم لوست: ځمکه او د هغې شکل ۹۰-۹۲

درې څلوېښتم لوست: طول البلدونه او عرض البلدونه ۹۳-۹۴

څلور څلوېښتم لوست: د ځمکې حرکتونه ۹۵-۹۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

لومړی څپرکی

ټولنیز ژوند

موخې:

- زده کوونکي دې د ټولنیز ژوند په معنا پوه شي.
- زده کوونکي دې له ټولنیزو چارو سره مینه پیدا کړي او هم دې برخه پکې واخلي.

- په لاندې عکسونو کې څه ډول شیان وینئ؟

له لاندې لغتونو سره آشنا شئ:

موخه	هدف، مقصد
ټولنیز	ګډ، اجتماعي
پلورل	خرڅول
پیرودل	اخیستل
اړیکې	ارتباطات
ټولګیوال	همصنفي
ټوپیرونه	فرقونه

خلک په بازارکې د پلورلو او پیرودلو په حال کې

ښوونکی او زده کوونکي په ښوونځي کې

ماشومان د لوبو کولو په وخت کې

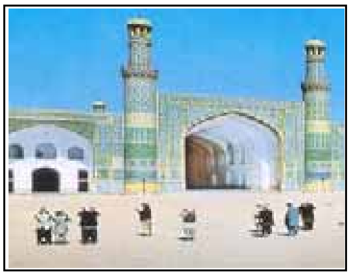

خلک په یوه جومات کې د عبادت کولو په وخت کې

د یوې کورنۍ غړي

خلک په یو واده کې د اتڼ کولو په حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا لومړي مخ په انځورنو کې مو کوم داسې انځور ولیدو چې په هغه کې یوازې یو تن وي؟
د لومړي مخ له انځورونو څخه هر یو یې د ټولنیز ژوندانه یوه کیسه بیانوي. ټولنېز ژوند د وګړو او یا د وګړو د ډلو ترمنځ د ګډو هڅو سرته رسولو ته وایـي، چـې د ځینو اړتیاوو د لیرې کولو له امله په بېلابېلو وختونو او د ځانګړو دلیلونو له مخـې هغې سره مخامخ کیږي. ټولنیز ژوند په یوازې توګـه پرمخ نه وړل کیږي. ددې کار لپاره د نورو انسانانو شته والي ته اړتیا ده. موږ باید له نورو انسانانو سره ښې او دوستانه اړیکې ولرو. په لاندې انځورونو کې دغه اړیکې په ښـــه توګه څرګندې شوي دي.

د چرګو له ښځې څخه د هګیو اخیستل

د چرګوښځې خپلو چرګوته د دانو اچولو په حال کې

د یوې کورنۍ غړي د هګیو د خوړلو په حال کې

د کور یوه میرمن د هګیو د پخولو په حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د ټولنيز ژوندانه د ښېګڼو په هکله، دوې، دوې جملې وليکي او په ټولګي کې دې ولولي.

....

....

پوښتني:

- ټولنيز ژوند څه ډول ژوندانه ته ويل کيږي؟
- ټولنيز ژوندانه ته څه وخت اړتيا پيداکيږي؟
- د واده د مراسمو تر سره کولو ته ټولنيز ژوند ويلای شو؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د استوګنې په خپل چاپېريال کې د رسم او رواجونو په اړوند، چې د ټولنيز ژوندانه يوه برخه ده، يولنډ مطلب وليکي او سباته دې هغه په خپل ټولګي کې نورو ټولګيوالو ته ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

کورنۍ

موخه:
- زده کوونکي دې له کورنۍ سره بلد شي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

ترینديې	ترورګانې
دنده	وظیفه
بېلګه	نمونه، مثال
نیا	انا

- کورنۍ څه وخت جوړیږي؟
- د کورنۍ د غړو شمېر څه وخت زیاتیږي؟

د یوې کورنۍ د غړو عکس

کورنۍ د ښځې او نارینه ترمنځ د واده په کولو جوړیږي. د کوچني په پیدا کیدو سره د کورنۍ د غړو شمېر زیاتیږي. د ماشومانو په زیږیدو دکورنۍ خوشحالي زیاتیږي. په ځینو کورنیو کې نیکونه، نیاګانې، ترونه او ترینديې هم له هغوی سره یوځای اوسیږي چې هغوی هم د کورنۍ غړي ګڼل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تیر مخ په انځور کې څه شیان او څوک وینئ د هغوی نومونه ولیکئ.

....

....

....

پوښتنې:

- آیا ستاسې نیکه او نیا له تاسو سره اوسیږي؟
- تاسې له خپل نیکه او نیا سره څه ډول ګوزاره کوئ؟ ولې؟
- کورنۍ د............ او .... په واده کولو جوړیږي.
- د ماشومانو........ کورنۍ ته .... ور په برخه کوي.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلې کورنۍ د غړو لست د هغوی له دندو سره جوړ کړي، ټولګي ته دې راوړي او خپلو ټولګیوالو ته دې وښيي. د بېلګې په توګه:

مور مې ښوونکې ده. د سهار له ۹ بجو څخه د غرمې تر ۱۲ بجو پورې په ښوونځي کې درس ورکوي.

....

....

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم لوست

د کورنۍ ارزښت او ډولونه

موخې:

- زده‌کوونکي دې د کورنۍ د ارزښت او د هغې له ډولونـــو ســـره پېژندګلوي پيدا کړي.
- زده کوونکي بايد له خپلې کورنۍ سره مينه پيدا کړي.

- کورنۍ څه ارزښت لري؟
- کورنۍ د څه هدف لپاره منځ ته راځي؟

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

اړتيا	ضرورت
غړی	عضو
هوساينه	آرامي
روزنه	تربيه
زيار	کوښښ
ميشته کيدل	استوګنه
بوخت	لګيا

د کورنۍ جوړښت يوه ټولنيزه اړتيا او يو اسلامي امر دی. موږ د خپل ژوندانه د دوام لپاره ډول ډول شيانوته اړتيا لرو. د کورنۍ غړی د هغو په برابرولو کې په زړه پورې ارزښت لـــري. ستاسې په کورنۍ کې څوک ستاسې اړتياوې پوره کوي؟

مور او پلار په ډېره مينه او سرښندنه زموږ په هوساينه او روزنه کې زيار باسي. دوی زموږ لپاره خواړه، کور او کالي برابروي او زموږ د کړو وړو څارنه کوي. کله چې ناروغ شو ډاکټر ته مو بيايي. کله چې د ښوونځي عمر ته ورسيږو، په ښوونځي کې مو شاملوي.

موږ هم د کورنۍ په چاروکې ګډون کوو او د خپلې کورنۍ ټول غړي راباندې ګران دي.

په هغو کورنيو کې چې پلرونه يې مړه شوي وي، ميندې، د کورنۍ مشران زامن او لوڼې د خپلې کورنۍ اړتياوې پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسي څو ډوله کورنۍ پېژنئ؟

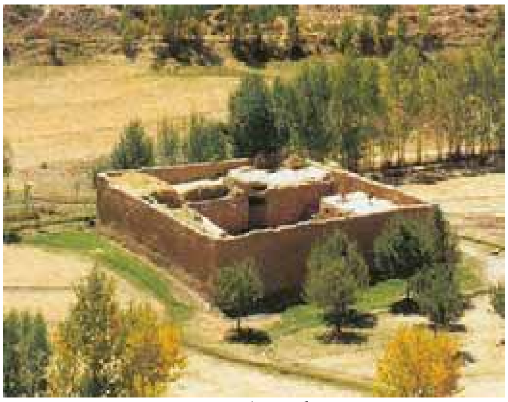

کليوالي ژوند

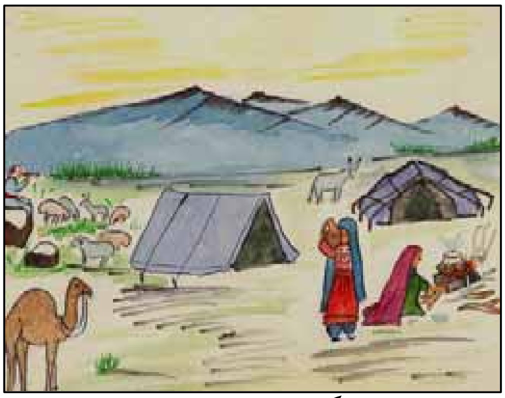

د کوچيانو ژوند

ښاري کورنۍ

کورنۍ د استوګنې د چاپېريال له مخې بيلابيل دودونه او رواجونه لري. د بېلګې په توګه د کوچيانو کورنۍ له کليوالی کورنۍ سره او کليوالي کورنۍ له ښاري کورنۍ سره د جامو پــــه اغوستلو، د کور په جوړولو، د ډوډۍ په تيارولو اوخوړلو او د ژوند په څرنګوالي کې توپيرونه لري. همدارنګه ځينې کورنۍ زيات شمير غړي او ځينې لږ شمير غړي لري.

لويه کورنۍ

وړه کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلې کورنۍ په هکله فکر وکړئ او بیا وواياســـت چې ستاسې کورنۍ په اووم مخ کې له انځور شوو کومو کورنیو سره ورته والي لري.

پوښتنې:

۱ – ستاسې د کورنۍ شمیر زیات دی که لږ؟

۲ – ستاسې پلار څه کار کوي؟

۳ - آیا ستاسې په ګاونډ کې داسې کورنۍ شته چې اړتیاوې یې میندې پوره کوي؟ که هو، نو ولې؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د کورنیو ترمنځ د توپیرونو په هکله له مشرانو څخه وپوښتي او خپل تر لاسه کړي معلومات دې سبا ټولګیوالو ته ووایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم لوست

د کورنۍ د غړو دندې

موخې:
- زده کوونکي دې د کورنۍ د غړو له دندو سره پېژندګلوي پيدا کړي.
- زده کوونکی دې د کورني ژوندانه په مسؤوليتونو کې برخه واخيستلای شي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ

مسؤوليتونه	وظيفې، دندې
پرته	بېله
کرنه	بزګري
غونډول	ټولول
ضايع	له لاسه ورکول
مهال وېش	تقسيم اوقات
ځانګړي	خاص، ځانګړي
ګډون	اشتراک، برخه اخيستل

- - تاسې د درس له لوستلو پرته کومې دندې سرته رسوئ؟
- خپل ورځني کارونه څنګه سرته رسوئ؟

هرڅوک يوه دنده لري.

د کورنۍ غړي د کارکولو په حال کې

پلار معمولاً له کور څخه د باندې کار کوي. هغه دنده لري چې د خپلې ښځې او اولادونو لپاره کور، خواړه، کالي او د ژوندانه نورې اړتياوې برابرې کړي. په ځينو کورنيو کې ښځې دکور په کارونو لکه، جامو پرمينځلو، د کور پاکولو او د ډوډۍ پخولو پرته له کور څخه د باندې هم کارکوي. د ښلګې په توګه ښځې په کليو کې د کرنې په چارو، د حاصلاتو په راغونډولو، د غواوو په لوشلو او په غالۍ اوبدلو کې د خپلې کورنۍ له غړو سره مرسته کوي.

ښځه د حاصلاتو د راغونډولو په حال کې

په ښارونو کې يو شمېر ښځې په ښوونځيو، روغتونونو، کارخانو او دولتي ادارو کې هم کارکوي.

اولادونه سربېره په درس ويلو له خپل مور او پلار سره هم مرسته کوي. هغه ماشومان چې په

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ کې د مينې او مهربانۍ، روزنې او ښو کړو وړو څخه برخمن او په راتلونکي ژوند کـــې به ګټور اوپه زړه پورې کسان ترې جوړ شي.

هرشی ځانته يو ټاکلی ځای لري.

په کور کې هرشی يو ټاکلی ځای لري. ستاسې په نظر ولې په کور کې بايد بوټونه، کـــالي، کتابونه او نورشيان په ټاکلي ځای کې کېښودل شي؟ ددې لپاره چې يوه بانظمه کورنۍ واوسو او د اړتيا وړ شی د وخت له لاسه ورکولو پرته په آسانه پيداکړو نو هر شی بايد په خپل ټاکلي ځای کې کېښودل شي.

هرکار ځانته يو ځانګړی وخت لري

زده کوونکی دکتاب لټولو په حال کې

ورځې د کار او شپې د خوب او استراحت لپاره دي. درس ويل، لمونځ کول، بيده کېـــدل، تفـــريح کـــول، سپورت کول، د دوستانو ليدل او داسې نور هر يو پـــه خپل ټاکلي وخت کې ترسره کېږي.

د شنبې له ورځې څخه د پنجشنبې تر ورځې پورې دکار ورځې دي. د جمعې په ورځ کار نه کوو او د جمعـــې ورځ د جمعې په لمانځه کې د ګډون، د دوستانو د ليدو او د ناروغانو د پوښتنې ورځ ده.

زده کوونکی د ليکلو په وخت کې

زده کوونکی د سپورت کولو په حال کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور باید په ژوندانه کې سمون راولو، يعنې:

خپله دنده وپېژنو او په هغې باندې عمل وکړو.	هرشی په خپل ټاکلی ځای کې کښېږدو.	هرکار په خپل ټاکلي وخت کې سرته ورسوو.

- د ټـولګي زده کوونکي دې په څو ډلو وویشل شـــي. هره ډله دې خپل ورځني کارونه لست کړي.
- د زده کوونکو هره ډله دې د خپلو ورځنیو کارونو د سرته رسولو لپاره يو مهال ویش ولري.

پوښتنې:

۱ــ تاسې په کورني ژوندانه کې کومې دندې لرئ؟

۲ــ د جمعې ورځ د کومو کارونو لپاره ده؟

۳ــ له دود سره سم پلار او مور په کورنۍ کې کوم کارونه سرته رسوي؟

له ټولګی څخه د باندې فعالیت:

د خپل مور او پلار په مرسته په کورني ژوندانه کې د نظم ټينګښت لپاره د هرچا دنده، د هرشي لپاره ځاي او د هرکار لپاره ټاکلي وخت وټاکئ، د بېلګې په توګه:

- پلار مې ښوونکی دی. له سهار څخه تر غرمې پورې په خپله دنده کې بوخت وي. له هغې وروسته دکور په چارو کې برخه اخلي.
- ....
- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

دويم څپرکی

ښوونځی

د ښوونځي اوښووني او روزنې ارزښت

موخې:

- زده کوونکي دې ښوونځي او د هغه ارزښت وپيژني.
- زده کوونکي بايد له ښوونځي سره مينه پيداکړي.

له لاندې لغتونه سره بلد شئ:

بنسټ	تهداب، اساس
فرهنګ	علم، پوهه، د يو قوم او ولس علمي او ادبي آثار
شموليت	شامليدل
داخليدل	ننوتل، ګډون کول
چمتو	تيار، آماده

- ښوونځی او ښوونه اوروزنه زموږ په ژوند کې څه ارزښت لري؟
- ښوونځي ته له راتلو څخه ستاسې هدف څه دی؟
- که ښوونځي ته لاړ نشئ، څه کيږي؟

ښوونځی د پوهې، ښو اخلاقو او د ژوند د مهارتونو د زده کـړې ځای دی. موږ پـه ښوونځي کې ليک، لوست او پوهه زده کوو. د ښووني او روزنې بنسټيزه موخه د زده کوونکو روزل او د ښه ژوند کولو لپاره چمتو کول دي، چې وکړای شي له دې لارې څخـه د خپـل ځان، خپل خالق، خپلو اسلامي دندو، دين او فرهنګ په پيژندلو بريالی شي او د نړۍ پرمختګونه وپيژني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونځي په لوستلو سره موږ لاندې ګټې لاس ته راوړو.

....

....

....

پوښتنې:

۱– آیا په ښوونځي کې له خپل شمولیت څخه خوښ یاست؟ که هو، نو ولې؟

۲– د نړۍ اوسني پرمختګونه له کومې لارې لاس ته راغلي دي؟

۳– تاسې دځه لپاره د پوهې په زده کړه کې کوښښ کوئ؟

۴– آیا خپل ښوونکی او ښوونځی درباندې ګران دی؟ که هو، نو ولې؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د مشرانو په مرسته د هغو کسانو نومونه ولیکئ، چې یو وخت ستاسې له ښوونځي څخه فارغ شوي دي او نن د هېواد خدمتګاران ګڼل کېږي. یا د هېواد د څو پوهانو نومونه ولیکئ او بیا یې خپلو ټولګیوالو ته ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

د ښوونځي د غړو دندې

موخې:

- زده کوونکی دې په ښوونځي کې خپلې دندې وپېژني.
- په زده کوونکو کې دې د ښوونځي مقرراتو ته د درناوی روحیه پیاوړې شي.
- زده کوونکی دې د ښوونځي په چاروکې برخه واخلي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

مقررات	اصول، منلي شوي لارې چارې
روحیه	مفکوره، فکر
پرتله	مقایسه کول
ځنډ	معطلي، وخت نیول
سمون	برابرول، سمول
مقام	دریځ– چارواکی
توکي	مواد، شیان
ازموینه	ازمایښت، امتحان
ژغورل	ساتل، نجات ورکول
سمسورتیا	ښکلا، آبادي، سرسبزي

- تاسې په ښوونځي کې په څه ډول کارونو کې برخه اخلئ؟
- څوک ستاسې په ښوونځی کې د نورو په پرتله په کارونو کې زیات کوښښ کوي؟

د ښوونځي مدیر له زده کوونکو سره د لیدني په حال کې

د ښوونکو مجلس د چارو د سمون په اړه

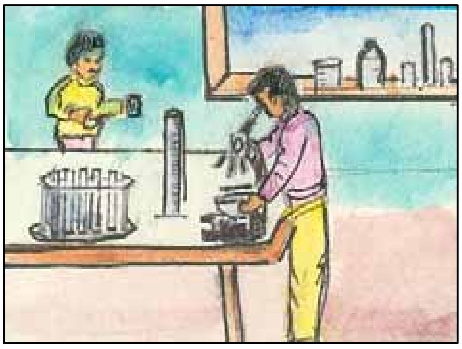
زده کوونکي د زده کړې په حالت کې

ملازم د پاکي اوصفايي په حالت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږو چې یو ماشین یا یو ساعت له بېلو بېلو پرزو څخه جوړ شوی او هره پرزه یې یوه ځانګړې دنده لري. که چېرې له دغو پرزو څخه کومه یوه یې خپله دنده په ښه توګه سرته ونه رسوي، د نورو پرزو په دندوکې هم خنډ را منځته کېږي. په همدې توګه د ښوونځي غړي هم هر یو خپله ورسپارل شوې دنده اجرا کوي. د بېلګې په توګه، د ښوونځي د مدیر دنده د نورو په پرتله درنه ده. د ښوونځي او د شاوخوا سیمو د خلکو او لوړو چارواکو ترمنځ د اړیکو ټینګول، په ښوونځي کې د نظم راوستل، د ښوونځي د چارو د سمون په موخه د غونډو جوړول او داسې نورې دندې په غاړه لري.

د ښوونځي د مرستیالانو او سرښوونکو دندې د مدیرانو د نشتوالي په صورت کې د هغوی د دندو تر سره کول، د ښوونځي سرپرستي کول، د لوست د مهال وېش جوړول، د لوست له توکو، د سوبتیا او ترقي تعلیم د کتابونو برابرول او داسې نورو څخه عبارت دي.

د ښوونکو دنده ټولګي ته په وخت راتګ، د زده کوونکو د احوال پوښتنه او د هغوی کورني حالت باندې پوهېدل، د لوست لپاره تیاری او د زده کوونکو پوښتنوته ځواب ورکول او د هغوی سمو اوښو روزلو څخه عبارت ده.

ملازمین د ښوونځي د پاک ساتلو دنده په غاړه لري.

زده کوونکي دنده لري چې په خپل وخت ښوونځي ته راشي. دوی باید په خپلو درسونو کې زیار وباسي. زده کوونکي باید د خپلو ښوونکو خبروته غوږ ونیسي. زده کوونکي دې له ناسوبتیا څخه په ځانګړې توګه د آزموینې په ورځو کې ځان وژغوري. زده کوونکي دې په خپل سر له ټولګي څخه بهر و نه وځي. دوی باید د خپل ښوونځي د سمسورتیا په چاروکې برخه واخلي.

زده کوونکي باید د ښوونځي د چارواکو له خوا ورسپارل شوې دندې په سم ډول سرته ورسوي، چې ښوونځی مو لا نور هم ښه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د زده کوونکو دندې په لاندې ډول دي:

په خپل وخت ټولګي ته راشي.

....

....

پوښتنې:

۱ــ په ښوونځي کې د زده‌کوونکو دندې کومې دي؟

۲ــ د ښوونځي په چاروکې برخه اخېستل څه ګټه لري؟

۳ــ که چېرې چارې په ښه توګه تر سره نه شي، څه به پېښ شي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د ښوونځي د مدیر د دندو په هکله یو مطلب برابر کړئ؟

....

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

د ښوونځي، ښوونې او روزنې تاریخ

موخه:

- زده کوونکي دې په هېواد کې د ښوونځي، ښوونې او روزنې له تاریخ سره آشنا شي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

هېواد	مملکت
نظامي	پوځي
پرمختګ	ترقي
پرانیستل	بېرته کول، افتتاح کول

- په پخوا زمانو کې زموږ په هېواد کې ښوونه او روزنه څه ډول وه؟
- زده کوونکو ته څه ډول درس ورکول کېده؟

زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د کوچنیانو ښوونه او روزنه له ډېر پخوا څخه دود وه. کوچنیانو ته به په جوماتونو او د دوی په کورونو کې زده کړه کېده. لوستل او لیکل به یې زده کول.

ټولګی تر ونې لاندې د سبق ویلو په حال کې

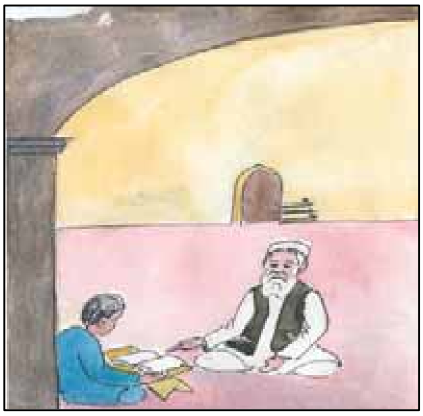

ملا په جومات کې یو ماشوم ته لوست ور زده کوي

د نننې ټولګي د لوست یوه منظره

نننی ښوونځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي پوهنې بنسټ د امير شير علي خان[1] د پاچهۍ په وخت کې د دوو ښوونځيو په جوړيدو سره کېښودل شو، چې يو يې ملکي او بل يې پوځي و. له هغه وروسته لومړنی عصري ښوونځی د (حبيبيې ليسه) وه چې دامير حبيب الله خان په وخت کې[2] تاسيس شوه.
د امير امان الله خان په وخت کې[3] په افغانستان کې ښوونې او روزنې ښه پرمختګ وکړ. د نارينه وو په عصري ښوونځيو سربېره يو ښځينه ښوونځی د (مستورات) په نامه په کابل کې پرانيستل شو. د حبيب الله کلکاني په وخت کې ښوونځي وتړل شول. وروسته بيا د محمد نادرخان په وخت کې د ښوونځيو دروازې بيا د زده کوونکو پر مخ پرانيستل شوې او د محمدظاهر خان په وخت کې يې زيات پرمختګ وکړ.
د وخت په تيرېدو او زموږ په هېواد کې د بدلونونو په رامنځته کيدو د پوهنې په سيستم کې زيات بدلونونه راغلل او د نړۍ د ښوونې له کاروان څخه وروسته پاتې شو. په هېواد کې د ډېرو تحولاتو او نوی تعليمي نصاب په جوړيدو اوس زموږ د ښوونې او روزنې سيستم د غوړيدو په حال کې دی.

د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه په خو کرښو کې وليکئ.

....

....

....

پوښتنې:

١_ پخوا زموږ په هېواد کې ښوونه او روزنه په څه ډول ترسره کېده؟

٢_ د حبيبيې ليسه د کوم پاچا په وخت کې پرانيستل شوې ده؟

٣_ د لومړي ځل لپاره ښځينه ښوونځی د چا په وخت کې او په کوم ځای کې پرانيستل شو؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

د لويانو په مرسته د هغو کسانو نومونه وليکئ او په ټولګي کې يې ولولئ چې ستاسې له ښوونځي سره يې ډول ډول مرستې کړې دي.

---

[1] - (امير شير علي خان له ١٢٤٢- ١٢٥٧هـ.ق پورې د افغانستان پاچا و.)

[2] - (امير حبيب الله خان له ١٢٨٠- ١٢٩٨هـ.ق پورې د افغانستان پاچا و.)

[3] - (امير امان الله خان له ١٢٩٨- ١٣٠٨هـ.ق پورې د افغانستان پاچا و.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

دریم څپرکی

کلي

په کلي کې استوګنه

موخه:

- زده کوونکي دې په کلي کې له ژوند کولو سره آشنا شي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ

ګواښ	تهدید
واک	اختیار
څرځای	د څارویو د څرولو ځای
استوګنځي	د اوسیدو ځای، کور
داړونکي	څیري کوونکي، ځناور
څاروي	حیوانات

- په کلي کې د ژوند کولو په هکله څه پوهیږې؟
- په کلي کې ژوند په څه ډول سره منځ ته راغلی دی؟

د کوچیانو د ژوند انځور

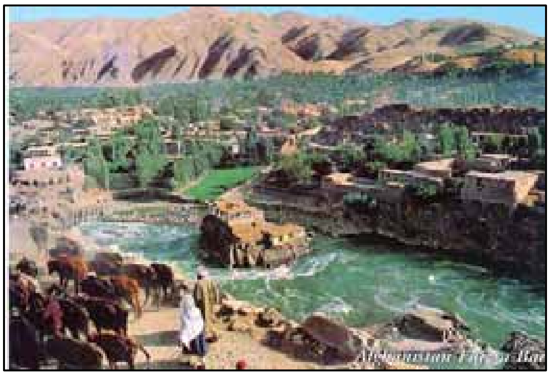

د کلیوالي ژوندون انځور

پخوا زمانو کې خلکو له دې څخه مخکې چې په کلو کې ژوند پیل کړي، د کوچیانو په څېر ژوند کاوه. دغه ژوند، چې په غرونو او سوځوونکو دښتو کې تېریده، له ستونزو ډک و. وچکالیو او د هوا ناڅاپي بدلونونو به څرځایونه له منځه وړل. دې کار به خلک په وېره کې اچول او د دوی ژوند به یې له ګواښ سره مخامخ کاوه.

د همدې ستونزو له امله هغوی داسې وپتییله، په داسې ځایونو کې د تل لپاره پاتې شي، چې هلته اوبه وي.

د اوبو تر څنګ ژوند پیلول د ژوند اړتیا وه. دغه ژوند هغوی ته څه ګټه رسوله او په پای کې یې څه وکړل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې نوي ژوند له پيل څخه وروسته هغوی دکال په اوږدو کې اوبه درلودې او هم به يې له هغو ځړ ځايونو څخه چې د دايمي اوبو تر څنګ پراته و، ګټه اخيستله. له دې وروسته يې له يو ځای څخه بل ځای ته د کوچېدو پر ځای په هغو ځايونو کې کليوالی ژوند پيل کړ، چې تر څنګ يې د سيندونو او چينو په څير د اوبو دايمي سر چيني پرتې وې. وروسته يې کرار، کرار د شاوخوا سيمو د لاندې کولو په موخه هغوی ته لاسونه ور وغځول او لاندې يې کړې. له دې وروسته يې د موسم په بدليدو سره خپل ځايونه نه بدلول، ځکه هغه کورونه چې له ډبرو، ختو او لرګيو څخه يې جوړول دوی يې له ګرمۍ سړو او ځناورو څخه ساتل.

دټولګي دننه فعاليت

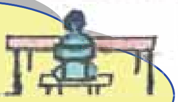

د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه په دوو کرښو کې وليکئ.

....

....

پوښتنې:

۱ـ کوچيان ولې له يو ځای څخه بل ځای ته درومي؟

۲ـ د کليو د منځته راتلو لاملونه ووايئ.

۳ـ کليوالي ژوند د کوچيانو له ژوند سره څه توپير لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

د خپل کلي د جوړېدو په هکله له مشرانو څخه معلومات تر لاسه کړئ او بيا يې خپلو ټولګيوالو ته ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

د کليوالو کسبونه او لاسي کارونه

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

بوخت	لګيا مصروف، مشغول
پياوړی	غښتلی، قوي، ټينګ، کلک، محکم

موخې:
- زده کوونکو ته دې کليوالي کسبونه او لاسي کارونه ور وپېژندل شي.
- زده کوونکی دې د کليوالي کسبونو او لاسي کارونو له اقتصادي ارزښت سره مينه او اړيکې پيدا کړي.

- په کلي کې څه ډول کسبونه او لاسي کارونه دود لري؟
- د کليوالي کسبګرو څه ډول توليدات د کلي د اوسېدونکو اړتياوې پوره کولای شي؟

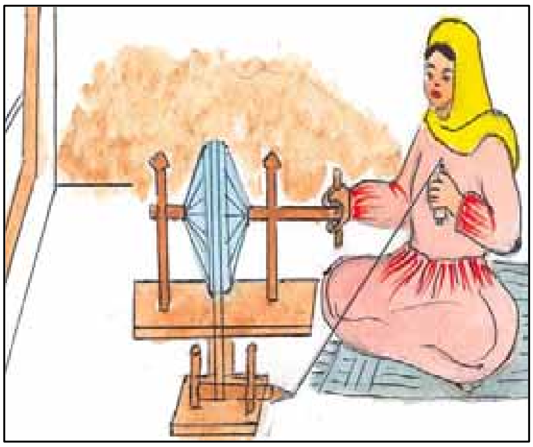
تار ورېښل

د کليو اوسيدونکي زياتره د بزګرۍ په چارو بوخت وي، خو د هغې تر څنګ ځيني کسان د خپلو کليوالو د ستونزو او اړتياوو د ليرې کولو لپاره ځني ځانګړي کسبونه او لاسي کارونه سرته رسوي، لکه: پينګري، ترکاڼي، کولالي، خټګري، ټټاري، زرګري، حلبي سازي، پوزي اوبدل، غالۍ اوبدل، ټغر او سترنجۍ اوبدل، شال اوبدل، لونګۍ اوبدل، جاکټ اوبدل، خامک ګنډل، چرمه ګنډل او داسې نور.

غالۍ اوبدل

درانه کسبونه، لکه: پينګري، خټګري، ترکاڼي او داسې نور د نارينه وو کار دی، په داسې حال کې چې لاسي کارونه، لکه خامک ګنډل، چرمه ګنډل او داسې نور زياتره د ښځو په واسطه تر سره کيږي. په دې ډلې کې غالۍ، ټغر او د خامک ګنډنې ځينې ټوټې د هېواد د صادراتو يوه مهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه جوړوي.

آیا کلیوالي کسبګر د کلیوالو ټولني اړتیاوې پوره کولای شي؟ که د کلیوالو اړتیاوې په خپل کلي کې ترسره نشي نوڅه کوي؟ د کلیوالو کسبګرو تولید ډېر لږ او ساده وي او د خپلو کلیوالو ټولني اړتیاوې نشي پوره کولی. له دې کبله د کلو خلک خپلې اړتیاوې له خپلو نږدې بازارونو څخه پوره کوي.

پښ د کار په حال کې

- د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه ووایاست. د بیلګې په توګه:
- د کلو زیاتره اوسیدونکي د بزګرۍ په چارو بوخت وي.
- ....
- ....

پوښتني:

۱- د لاسي کارونو کوم ډول تولیدات د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي؟

۲- ښځې په کوم ډول کلیوالي کسبونو او لاسي چارو کې برخه اخلي؟

۳- د کلو نارینه په کوم ډول کسبونو کې بوخت وي؟

له ټولګي د باندې فعالیت:

د لویانو په مرسته دکلیوالي کسبونو او لاسي چارو ګټې ولیکئ. د مثال په توګه:

- کورنی اقتصاد پیاوړی کوي.
- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

کلي او کرنه

موخې:

- زده کوونکي دې له کرنې سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې د کلي د کرنې پيداوار يو له بله سره بېل کړای شي.
- زده کوونکي دې له کرنې سره مينه پيداکړي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

غوره کول	خوښول، انتخابول، ټاکل
پيل	شروع کول
پاملرنه	فکر کول، توجه کول
لړ	سلسله

- ستاسې د استوګنې په ځای کې د کرنې کوم ډول پيداوار (محصولات) ډېر دي؟
- آيا تاسې د کرنې په چاروکې له خپلې کورنۍ سره مرسته کوئ؟

د ځمکې يوې کول

هغه شی چې تر نورو د مخه د کليـــوالي ژوند د غوره کولو او ښه کيدو لامل شـــو، د کرنې پيل و. انسانان د بوټو او ونو د شــــنه کيدو ځرنګوالي ته په پـــاملرنې او د ښـــې او مناسبې خاورې لړلو له امله په دې وپوهېـدل چې د تخمونو په کرلو او اوبه کولو کولی شي خپل ځانته خواړه برابر کړي. په کرنې باندې په بوختېدو يې وکړای شول چې زيات حاصلات لاس ته راوړي.

د غنمو ربېل (غنم لو)

ستاسو په کلي کې څه څه شيان کرل کيږي؟

زمونږ د هېواد بېلابېل ځايونه بېلابيله آب هوا لري. له دې امله کرنيز محصولات يې هم بېلابېل دي. په کلو کـــې پـــر بزګرانو سربېره، ښځې او نارينه هم له هغوی سره د کرنې په چارو کې مرسته کوي.

زمونږ د هېواد غلې، سابه، مېوې او نـــور بوټي په لاندې ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. غلې لکه: غنم، وريجې، وربشې او جوار
۲. حبوبات لکه: لوبيا، چنې (نخود) مشنگ، باقلي او مې (ماش)
۳. غوړلرونکي تخمونه لکه: پندانه (پنبه دانه)، کونځلې، زغر، شړشم او لمر گلي
۴. طبي بوټي لکه: هنجه، باديان او خوږه ولې
۵. خواږه بوټي لکه: گني، چغندر
۶. تازه مېوې لکه: انگور، زردآلو، گـيلاس، آلوبالو، شفتالو، توت، منې، ناک، انار، خټکي، هندوانه، مالته، نارنج او ليمو.
۷. وچې ميوې، لکه: بادام، پسته، غوز، اوجلغوزي.
۸. د سبو ډولونه لکه: بانجان، باټينگر، کدو، هوږه، پياز، مرچ، کچالو او داسې نور.

پر پورتنيو کرنيزو محصولاتو سربيره د هېواد په ځينو ولايتونو کې يولړ ځنگلونه هم شـته چې له ميوو او لرگيو څخه يې گټه اخېستل کېږي.

وچې او تازه مېوې او ځينې طبي بوټي بهرنيو هېوادونو ته لېږل کېږي چــې د هېـواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دټولګي دننه فعاليت

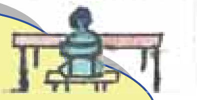

د زده کوونکو هره ډله دې د خپلې سيمې کرنيـــز محـــصولات وليکي.

....

....

پوښتني:

١. ستاسې د اوسيدو په ځای کې کوم ډول بوټي او مېوې زيات اقتصادي ارزښت لري؟

٢. کرنه زموږ په کورني ژوندانه کې څه ارزښت لري؟

٣. ولې د يوې سيمې کرنيز حاصلات د بلې سيمې له کرنيزو حاصلاتو سره توپير لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د ښوونځي او يا د کور د انګړ په يوې برخې کې ښکلي ګلان وکري.

زده کوونکي دې د مور او پلار په مرسته د طبي بوټو نومونه وليکي.

....

....

....

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

يولسم لوست

کلی او څاروي

موخې:

- زده کوونکي دې له مالدارۍ سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې د څارويو د روزلو لارې چارې زده کړي.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

وس	توان، طاقت
اهلي	هغه څاروي چې په کورونو کې روزل کيږي
ډله	ګروپ

- په کلي کې څه ډول کورني حيوانات روزل او ساتل کيږي؟
- په کلو کې څوک د مالدارۍ له حاصلاتو څخه ګټه اخلي؟

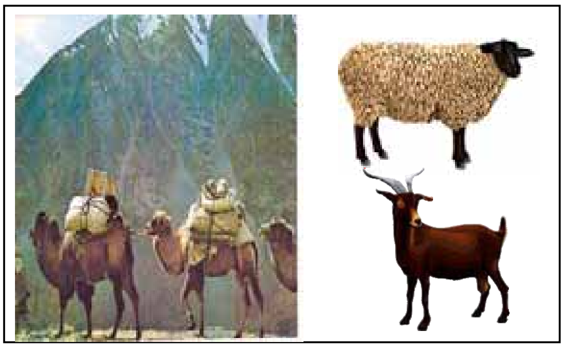

مالداري اصلاً د کوچيانو دنــده ده، خو دکلو اوسيدونکي هم د اړتيا له مخــې ځيني اهلي څاروي لکه، غواوې، غوايان، اوښان، پسونه، مېږې، وزې، آسان، خره او کچرې د خپل وس او اړتيا پـــه انـــدازه ساتي. ځرنګه چې د اهلي څـــارويو روزل اوساتل له کليوالو سره د هغوی د اقتصاد په پياوړتيا کې مرسته کوي، له دې امله د هغوی لـــه ساتنې سره مينه لري.

د کليو خلک ولې اهلي څاروي ساتي؟

هغسې چې د کلي د ژوندانـــه کچـــه د ښارونو د ژوندانه د کچې په پرتله ډېره ټيټه ده او د ژوندانه اړتياوې يې په آسانۍ سره نه پوره کېږي، له همـــدې کبلـــه د کلـــو د اوسيدونکي د خپلو اړتياو د پوره کولو لپاره يو شمېر لانديني اهلي څاروي روزي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه آس، غويي او خر د بارونو په وړلو راوړلو او د کروندې په يوې کولو کې ورڅخه کار اخېستل کيږي.

د څينو محصولاتو څخه لکه، شيدې، وړی، پوستکي او غوښې ګټه اخلي.

د مالدارۍ محصولات، لکه پينبه (د قره قلی پوستکي)، وړی، د څارويو پوستکي، پردې سربېره چې د هېواد په دننه کې ترې ګټه اخېستل کېږي، بهر ته هم صادرېږي او د هېواد د صادراتو مهمه برخه جوړوي.

ټولګي دې په ډلو ووېشل شي، هره ډله دې د خپلې سيمې د مالدارۍ محصولات وليکي.

....

....

پوښتنې:

۱. ستاسې د کلي د مالدارۍ له محصولاتو څخه کوم شيان بهر ته لېږل کېږي؟
۲. ستاسې د سيمې د مالدارۍ له محصولاتو څخه کوم يو يې يوازې ستاسې په کلي کې کارول کېږي؟
۳. اهلي څاروي د څه شي لپاره روزل کيږي؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

زده کوونکي دې د خپل مور او پلار په مرسته د مالدارۍ ګټې وليکي، د مثال په توګه:

د هغوی له محصولاتو څخه لکه: شيدې، کوچ، او مستې، ګټه اخيستل کيږي.

....

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

څلورم څپرکی

ښار

ښاري ژوند

موخه:
زده کوونکي دې له ښاري ژوند سره بلد شي.

د لاندې لغتونو سره بلد شئ:

پرتله	مقایسه کول
پوړ	منزل
توپیر	فرق
لګیا	بوخت
واټن	فاصله

- د ښاري ژوند په هکله څه معلومات لرئ؟
- ښاري او کلیوالي ژوند یو له بل سره څه توپیرونه لري؟

په ښارونو کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. د ښارونو ګڼه ګوڼه د کلو په پرتله زیاته ده. په ښار کې دولتي ادارې، روغتونونه، ښوونځي او مدرسې وي او په کلو کې زیاتره خلک په کرنه او مالدارۍ لګیا وي.

د هرات ښار انځور

د کابل ښار انځور

د ښار زیاتره اوسیدونکي په کارخانو، هټیو او دولتي ادارو کې په کار بوخت وي. په ښار کې د کورونو او د کار ځایونو ترمنځ واټن زیات وي. ځینې خلک د تګ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتګ په وخت کې له ترانسپورتي وسایطو، لکه موټر، موټر سایکل، بایسیکل او نورو څخه کار اخلي.

د ټولګي زده کوونکي په څو برخو وویشئ. د زده کوونکو هره برخه دې د ښار د ښېګنو په هکله معلومات چمتو او په ټولګي کې دې یې بیان کړي.

- ....
- ....

پوښتنې:

۱ـ ولې په ښار کې د کلیو په پرتله ګڼه ګوڼه زیاته وي؟
۲ـ ولې په کلیو کې د ښارونو په پرتله کرنه زیاته وي؟
۳ـ ولې په ښارونو کې څو پوړیزه ودانۍ زیاتې جوړېږي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکې دې د کورنۍ په مرسته د ښار او ښاروالۍ د کار کوونکو دندې په ګوته کړي.

- ....
- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیارلسم لوست

ښاري کسبونه

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

گومارل	بوختول، مشغلول، ټاکل، مقررول
بوخت	لگیا، مصروف

موخه:
زده کوونکي دې ښاری کسبونه وپېژني.

- ستاسې پلار په څه کسب او کار بوخت دی؟
- په ښار کې څه ډول کسبونه شته؟

په ښارونو کې زیات شمېر خلک ژوند کوي. په ښار کې هر ډول کسبونه، لکـه: پښگري، مسگري، زرگري، خټگري، ترکاڼي، کولالي، خیاطي او داسې نور شته.

کله چې موږ ښارته لاړ شو، هلته د انسانانو په لاس جوړ شوي ډول ډول شیان گورو. لکه، موټر، موټر سایکل، بایسیکل، راډیو، تلویزیون، بېلابېل ټوکران، د کور سـامان او داسې نور. یو زیات شمېر خلک په دې کارونو گومارل شوي دي. د ښار نور اوسیدونکي په نورو کارونو لکه: طبابت، دوکانداری، ماموریت ښوونه او روزنه بوخت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي زده کوونکي په څو برخو ووېشئ. هره برخه دې د ښار د یو کسب په هکله معلومات ورکړي.

- ....

- ....

پوښتنې:

١ـ پښتان د خلکو د اړتیاوو لپاره څه شیان جوړوي؟

٢ـ د ترکاڼۍ په هکله معلومات ورکړئ.

٣ـ د ښاري کسبونو نمونه واخلئ.

له ټولګي څخه بهر فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلې کورنۍ په مرسته هغه کسبونه چې د دوی په سیمه کې موجود دي، ولیکي او په ټولګي کې دې یې ولولي.

- ....

- ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلسم لوست

ترافيکي مقررات

موخه:
زده کوونکي دې ترافيکي مقررات وپېژني.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

اشاره	نښه
موظفين	ګومارل شوي
پياده رو	پلې لار

- ترافيکي نښې پېژنئ؟
- د ترافيکي کار کوونکو دنده څه ده؟
- ترافيکي مقررات ولې را منځته شوي؟

له سړک څخه د تېرېدو په حال کې بايد ترافيکي نښو ته پام وکړو او هغه مراعات کړو.

په څلور لاروکې ترافيکي څراغونه شته. ترافيکي څراغونه درې رنګه لري، زرغون رنګ له سړک څخه د تېرېدو او حرکت نښه ده، ژيړ رنګ د چمتو والي نښه، او سور رنګ د درېدلو نښه ده.

له سړک څخه د تيريدو په حال کې بايد د ترافيک د کار کوونکو لارښوونو ته پام وکړو. له موټر څخه د کښته کېدو وروسته بايد له هغې لارې څخه ګټه واخلو، چې د خلکو د تګ او راتګ لپاره ټاکل شوې ده.

ترافيکي کار کوونکي دنده لري، چې په څلور لاروکې ترافيکي نظم په پام کې ونيسي. موږ بايد ترافيکي قوانين او مقررات مراعات کړو، چې له کومې ترافيکي پېښې سره مخامخ نه شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي زده کوونکي په څو برخو وويشئ. د زده کوونکو هره برخه دې خالي ځايونه ډک او په ټولګي کې دې، ووايي.

۱- آيا پوهېږئ چې ترافيکي څراغونه د سړکونو په کوم ځاى کې موقعيت لري؟

۲ - زرغون رنګ له سړک نه د تېريدو اشاره ده.

۳- ....

۴- ....

پوښتنې:

۱_ ترافيکي پېښې ولې را منځته کېږي؟

۲_ د ترافيکي پېښو د مخنيوي لپاره بايد څه وکړو؟

۳_ هغه څوک چې په ترافيکي مقرراتو عمل نه کوي، څه ورته پېښيږي؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

هريو زده کوونکی دې د خپلي کورنۍ په مرسته د ترافيکي کار کوونکو د دندو په هکله معلومات چمتو او په ټولګي کې دې يې بيان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

دولتي ادارې

موخه:

زده کوونکي دې دولتي ادارې وپېژني.

له لاندې لغتونو سره بلد شئ:

پلازمېنه	پایتخت
روابط	اړیکې
غوره	مهم، عمده، په زړه پورې
اړتیا	ضرورت

- زموږ په وطن کې کومې دولتي ادارې شته؟
- دغه ادارې کومې دندې ترسره کوي؟

هر دولت د نظم او قانون د ټینګولو او په هېواد کې د کارونو د سرته رسولو لپاره ځینو ادارو ته اړتیا لري، چې دغه ادارې د وزارت په نوم یادېږي. لکه: له وطن څخه د دفاع او امنیت ټینګول، مخابرات، ښوونه او روزنه، حمل ونقل ، روغتیا، کرنه، صنایع او داسې نور. وزارتونه د هېواد په پلازمېنه کې موقعیت لري او د هر وزارت استازي د ریاست تر نامه لاندې په ولایتونو او د مدیریتونو په نامه په ولسوالیو کې کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرتېري د هېواد د پولو د دفاع، پولیس د کورني یا داخلي نظم او امن راوســـتلو او د قانون پلي کولو، ملکي مامورین د هېوادوالو د نورو کارونو، ښوونکي د وطن د اولادونـــو د ښووني او روزني د چارو په ترسره کولو بوخت دي.

د ټولګي زده کوونکي په څو ډلو ووېشئ. هره ډله دې د لوســـت غوره مطلبونه ټولګیوالو ته ولولي.

- ....
- ....

پوښتنې:

١– هر دولت د ښه نظم د ټینګښت په خاطر څه شي ته اړتیا لري؟

٢– سرتېري په وطن کې کومې دندې سرته رسوي؟

٣– په ښوونځي کې د ښوونکي دندې وښایاست؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

هر یو زده کوونکي دې د کورنۍ په مرسته د وزارتونو نومونه ولیکي او په ټولګي کې دې یې بیان کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

د ښارونو ډولونه

موخې:

- زده کوونکي دې د ښارونو ډولونه وپېژني.
- ښارونه د نقشې پر مخ پیدا کړي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

سیمساري	د ښځو د سینګار د شیانو هټۍ (دکان)
پېښ	آهنګر
بزازی	د ټوکرانو پلورلو هټۍ
ککړ	چټل، لړلی، ناپاک

- تاسې په څه ډول ښار کې ژوند کوئ؟

ځینې ښارونه کوچني دي، چې بازارونه یې لږ دوکانونه لري او یو لږ شمېر کسبګر په کې کار کوي. دې ډول ته ښارګوټې وایي. داسې ښارونه د خپل اړتیا وړ مواد له لویو ښارونو څخه راوړي. په لویو ښارونو کې لوی بازارونه وي، چې د هغو په ټاکلو ځایونو کې د پېښانو، مسګرانو، حلبي جوړونکو، بزازانو، سیمسارۍ، د خوراکي شیانو او داسې نورو دوکانونه وي او هره برخه یې د هغه اړوند کسب او کار دکوځې په نوم یادېږي.

زموږ په ګران هېواد کې لوی او تاریخي ښارونه شته، لکه: کابل، کندهار، هرات، مزارشریف او نور.

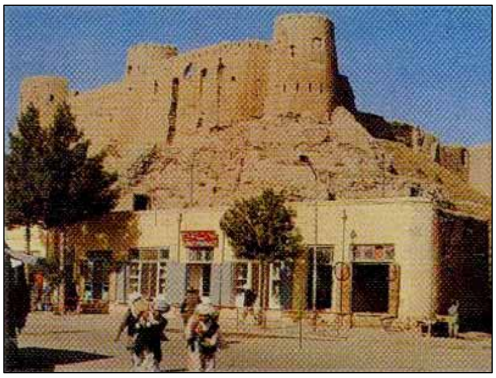

کوچنی ښار

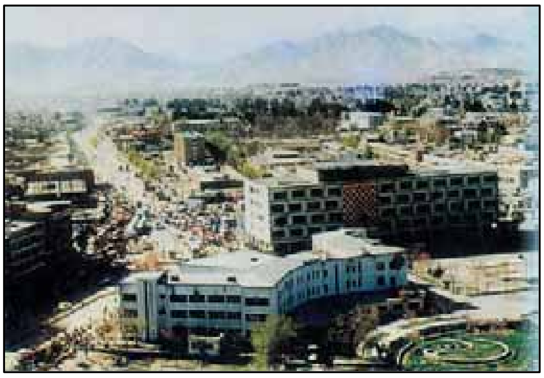

لوی ښار

په ښار کې د خلکو ګڼه ګوڼه زیاته وي. که چېرې د ښار پاکوالي ته کلکه پاملرنه و نه شي، د ښار چاپېریال ژر ککړېږي او د دغه چاپېریال خلک په ډول، ډول ناروغیو اخته کېږي. موږ ته لازم دي چې خپل ښار لکه خپل کور وګڼو. د ښار ټول مقررات په خپل ځان ومنو او په ترافیکي قوانینو باندې یې ځان پوه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د وطن لوی ښارونه له .... څخه عبارت دي.

- ....

- ....

پوښتنې:

۱. ناپاکه چاپېریال څه زیانونه لري؟

۲. لوی او کوچني ښارونه له یوبل سره څه توپیر لري؟

۳. هغه خلک چې په ښارونو کې ژوند کوي په کومو کارونو بوخت دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوولسم لوست

د افغانستان مهم او تاریخي ښارونه

موخه: زده کوونکي دې د افغانستان مهم او تاریخي ښارونه وپېژني.

- د افغانستان د څو مهمو ښارونو نومونه واخلئ؟
- د افغانستان د تاریخي ښارونو نومونه واخلئ؟

افغانستان یو لرغونی هېواد دی چې د بلخ (ام‌البلاد)، هرات، بامیانو، کابل، کاپیسا، بست، غور او غزنی په څېر لرغوني او تاریخی ښارونه لري. د ورېښمو مشهوره لاره له همدې ځای څخه تېریدله چې د هند او چین هېوادونه یې له اروپا سره نښلول. د وخت په تېریدو د ژوند په مختلفو ځانګو کې پرمختګونه منځ ته راغلل او ښارونه هم پراخ شول. نن زموږ د هېواد مهم او لوی ښارونه کابل، مزار شریف، کندهار، هرات، جلال آباد، کندز، بامیان او ګردیز دي.

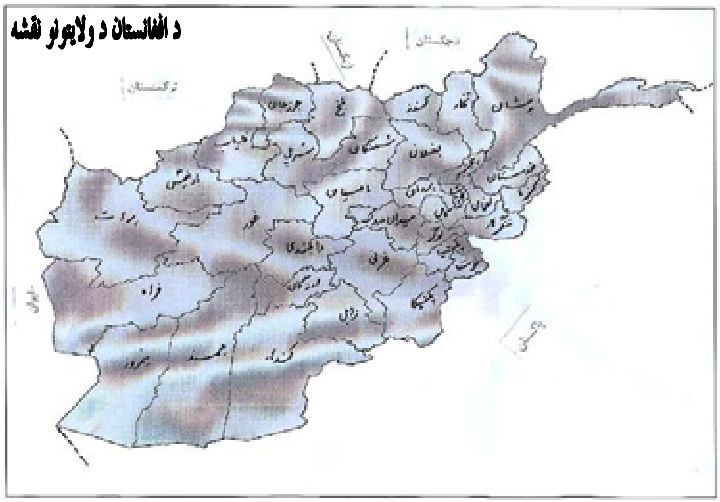

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي زده کوونکي په مختلفو ډلو ووېشئ. هره ډله دې د افغانستان مشهور ولایتونه لکه: کندهار، مزار شریف، پــروان، کندز، پکتیا، هرات ، بامیان، غور او غزني د نقــشي پــرمخ نښاني کړي.

پوښتنې:

۱- کوم ښار ته (ام البلاد) وايي؟

۲- د ورېښمو لارې کومې سیمې سره نښلولې؟

۳- د افغانستان د څلورو تاریخي ښارونو نومونه واخلئ؟

۴- د افغانستان د اوسنیو پنځو مهمو او لویو ښارونو نومونه واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نړۍ لوی ښارونه

موخه:

- زده کوونکي دې د نړۍ له لويو ښارونو سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نفوس	وګړي
تجارت	سوداګري
ستون	کرښه، ليکه، پايه
ګڼ ميشت	زيات اوسيدونکی

- **د نړۍ د يوڅو لويو ښارونو نومونه اخيستلای شئ؟**

د نړۍ ځينې ښارونه ديني او مذهبي ارزښت لري، لکه: مکه معظمه، مدينه منوره، بيت المقدس، واتيکان او ځينې د نفوس د زياتوالي، صنعت او تجارت له امله د اهميت وړ دي، لکه نيويارک، نوی ډهلی، توکيو، لندن، پاريس او نور.

د مدينې منورې ښار

په نړۍ کې زيات ګڼ ميشت ښارونه شته، چې د اوسيدونکو شمېر يې له لسو ميلونو څخه اوړي، لکه: د امريکا په متحده ايالتونو کې نيويارک، په جاپان کې توکيو، په انګلستان کې لندن، په روسيه کې مسکو،په هند کې بمبيي، په چين کې پيکن اوپه اندونيزيا کې جاګارتا.

د لندن ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي زده کوونکي په څو ډلو باندې ووېشئ. د هرې ډلې زده‌کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د ښي لاس د ستون کلمې د کيڼ لاس له کلمو سره ونښلوي.

تهران	عربستان
واشنګټن	انګلستان
لندن	اندونيزيا
جاګارتا	امريکا
مکه معظمه	ايران

پوښتنې:

۱- د سمو جملو په وړاندې د (ص) توری او د ناسمو جملو په وړاندې د(غ) توری وليکئ.

مسکو، د امريکا پايتخت دی. (   )

توکيو د جاپان پايتخت دی. (   )

مزارشريف د افغانستان پايتخت دي (   )

لندن د انګلستان پايتخت دي. (   )

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

د ښاري ژوند چاپېريال

موخه:
زده کوونکي دې د ښاري ژوند له چاپېريال سره بلد شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

خځلي	راټوله شوې ناپاکۍ
لامل	سبب، علت

- تاسې چېرته ژوند کوئ؟
- ونې او ځنګلونه د ژوندانه چاپېريال ته څه ګټه رسوي؟

پاک اوسمسور چاپېريال

په ښارونو کې د وګړو او اوسېدونکو زياتوالی د اوبو، خوراکي او د سون د توکو (موادو) د ډېر لګښت او په چاپېريال کې د خځلو د انبارېدو لامل ګرځي، چې ډول ډول ناروغۍ منځ ته راوړي. دا داسې يوه ستونزه ده، چې د ښار په ټولو اوسېدونکو پورې اړه لري. له دې امله د ښار ټول اوسېدونکي بايد د خپل ښار په پاکوالي، نظم او سمسورتيا کې برخه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دې په ډلو وویشل شي. هره ډله دې له ورکــړ شوي مثال سره سم څو جملې ولیکي.

د ښار هر یو اوسیدونکی باید د چاپېریال په پاکوالي کــې کوم کار وکړي.

- ....
- ....

پوښتنې:

۱- ښاروالي د چاپېریال په ساتنه کې څه رول لري؟

۲- څنګه موږ کولای شو چې خپل چاپېریال پاک وساتو؟

۳- ناپاکه چاپېریال د انسانانو په ژوند کې څه اغیزه لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلو مشرانو په مرسته د پاک چاپېریال د ګټې په هکله یوڅه ولیکي او په ټولګي کې دې یې ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

زموږ هېواد

ملي بيرغ

موخې:

- زده کوونکي بايد له ملي بيرغ سره آشنا شي.
- زده کوونکي دې د ملي بيرغ په اهميت پوه شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ښکېلاکگر	استعمار گران
ځانگړي	خاص، ځانگړي
احاطه	د يوه شي گرد چاپېره
وياړ	فخر
سمبول	علامه، نښه

- بيرغ د څه شي نښه ده؟
- زموږ ملي بيرغ څو رنگونه لري؟

که چيرې ملي بيرغ ته وگورئ، وبه وينئ چې درې رنگه لري: تور، سور او زرغون. د بيرغ رنگونه له کيڼ څخه ښي خواته يو د بل تر څنگ په مساوي برخو جوړ شوي دي. دا رنگونه د هېواد په تاريخ کې ځانگړی مفهوم لري.

- تور رنگ زموږ په هېواد کې د ښکېلاکگرو او تېري کوونکو توره نښه ده.
- سور رنگ د هېواد د خپلواکۍ د لارې د شهيدانو د سرو وينو نښه ده.
- زرغون رنگ د سمسورتيا او آبادۍ نښه ده. دغه رنگ په افغانستان او ټوله اسلامي نړۍ کې د پاملرنې وړ دی او خلک ورته په ډېر ارزښت قايل دي.

د افغانستان د ملي بيرغ نښان له سپين رنگه محراب او منبر څخه عبارت دی، چې په دووښو کې دوه بيرغونه لري. د منځ په پورتنۍ برخه کې يې د(لا اله الا الله محمد رسول الله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکه او سپیڅلې کلمه، الله اکبر او د راختلو په حال کې د لمر وړانګې، لاندینۍ برخه کې یې د (۱۲۹۸ لمریز) کال نېټه او د افغانستان نوم او په دوو څنډو یې د غنمو وږي را تاو شوي دي. محراب او منبر یې زموږ د خلکو د مسلمانۍ او د غنمو وږي د هېواد کرنیز توب څرګند وي. ملي بیرغ د هېواد د تاریخ په اوږدو کې زموږ د خلکو د ملي یووالي، خپلواکۍ او د ځمکنۍ بشپړتیا څرګندوی دی.

د ملي بیرغ ارزښت:

- ملي بیرغ د ملي یووالي او ویاړ نښه ده.
- ملي بیرغ د هېواد د تاریخ څرګندوی دی.
- ملي بیرغ د هېواد د خپلواکۍ او آزادۍ سمبول دی. له دې امله باید د هغه درناوی وشي او باید د خپلو نیکونو په شان لکه د سترګو د کسي په څیر وساتل شي.

- د زده کوونکو هره ډله دې لاندې جملې بشپړې او له نورو سره دې خبرې پرې وکړي.

۱. ملي بیرغ د .... نښه ده.
۲. ملي بیرغ د.................... څرګندوی دی.
۳. ملي بیرغ زموږ د................ نښه ده.

پوښتنې:

۱. زموږ د ملي بیرغ رنګونه د څه شي استازیتوب کوي؟
۲. ولې باید دخپل ملي بیرغ درناوی کوو؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

- د ملي بیرغ په هکله څه احساس کوئ. د خپلو مشرانو په مرسته یو مطلب جوړ کړئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

- د زده کوونکو هره ډله دې د کاغذ او رنګه قلم په واسطه ملي بیرغ جوړ او په ټولګي کې دې یې نورو ته وښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ويشتم لوست

څلور اصلي سمتونه (لوري)

موخه:

- زده کوونکي دې لوري و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

طلوع	لمر راختل
غروب	لمر ښکته کېدل، پرېوتل
نماینده	پلاوی، استازی

لمر هره ورځ له یوې خوا څخه راخېژي او بلې خواته پرېوزي. انسانانو د لورو د پېژندلو لپاره د لمر له راختلو او پرېوتلو څخه ګټه اخستې ده.

د لمر د راختلو خوا د ختیځ (شرق) په نامه یادوي. د لمر پرېوتلو ته لویدیځ (غرب) وایي. که موږ د لمر پرېواته خواته داسې ودرېږو، چې شا مو د لمرخاته خواته وي په دې صورت کې به زموږ ښي خوا ته شمال او کیڼ خوا ته به مو سهیل وي. دا څلور خواوې چې نومونه یې واخیستل شول د اصلي څلورو خواو په نامه یادیږي. څلور خواوې د قطب نما او مقناطیسي میلې په واسطې سره هم ټاکلای شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکی دې په څلورو ډلو وویشل شي. هره ډلــه دې د یــوې اصلي خوا په لوري ودرېږي او څلور خواوې دې پیدا کړي او وروسته دې د هرې ډلې استازی خپل فعالیت نورو ته په عملي توګه ور وښیي.

پوښتنې:

۱. د څلورو اصلي خواوو نومونه واخلئ؟

۲. انسانان د لورو د پېژندلو لپاره له کومې طریقې څخه ګټه اخلي؟

۳. که تاسو مخ په لمرخاته ودرېږئ، ستاسو مخې، شا، ښی لاس او کیڼ لاس ته به کوم لوري واقع وي.

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

۱- د وزګارتیا په وخت کې کله مخ په لمر خاته یا لمر پریواته او نورو لورو خواته ودرېږئ او وګورئ چې څرنګه کولای شئ سمتونه پیدا کړئ.

۲- د خپلې کورنۍ له مشرانو څخه پوښتنه وکړئ چې د شمال او ختیځ ترمنځ لوري په څه نامه یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم لوست

څلور فرعي سمتونه (لوري)

موخه:

- زده کوونکي دې فرعي لوري وپیژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ

اصلي لوري	ختیځ، لویدیځ، شمال، جنوب
فرعي لوري	فرعی لوري د دوو نږدې اصلي لورو تر منځ موقعیت لري.
لوري	خوا
لویدیځ	غرب
ختیځ	شرق
ګاونډی	همسایه

– د سوېل او لویدیځ لورو منځ ته څه وایي؟

– یوه کوټه څلور دیواله لري، چې هر دیوال يې یو اصلي لوری ښيي. آیا پوهېږئ چې د کوټې څلور ګوټونه (کونجونه) کوم لوري راښيي؟

فرعي لوری	اصلي لوری	فرعي لوری
اصلي لوری		اصلي لوری
فرعي لوری	اصلي لوری	فرعي لوری

ختیځ، لویدیځ، شمال او سـوېل خوا وو ته اصلي لوري وایي. فرعي لوري د دوو اصلي لورو په منځ کې یو د بل تر څنګ واقع دی. هغه لوری چې د شمال او ختیځ په مـنـځ کـې پروت دی، د شمال ختیځ په نوم او هغه سمت چې د شمال او لویدیځ په منځ کې پروت دی د شمال لویدیځ په نوم یادیږي.

په همدې توګه هغه لوری چې د سـوېل او ختیځ په منځ کې واقع دی، د سـوېل ختیځ په نامه او هغه لوری چې د سوېل او لویدیځ په منځ کې پروت دی د سوېل لویدیځ په نوم یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

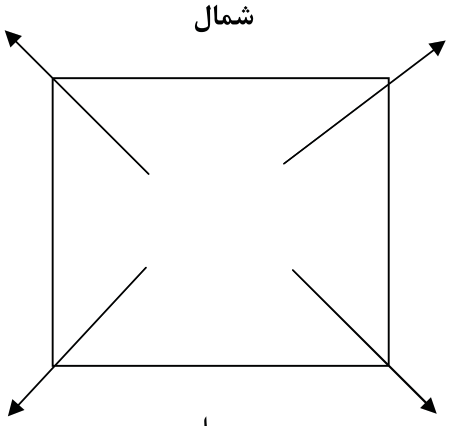

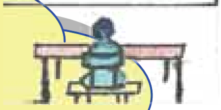

د ټولګي
دننه فعالیت

خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

د شمال اوختیځ منځ ته .... وايي.

د ختیځ او سوېل منځ ته .... وايي.

د شمال اولویدیځ منځ ته .... وايي.

د سوېل او لویدیخ منځ ته .... وايي.

پوښتنې:

۱- د فرعي څلورو خواو نومونه واخلئ؟

۲- ستاسو د کور شمال ختیځ لورته د چا کور واقع دی؟

۳- ستاسو د ښوونځي شمال لویدیځ لوري ته څه شی واقع دی؟

۴- ستاسو د سیمې د جومات سوېل لویدیځ ته کوم ځای موقعیت لري؟

۵- ستاسو د کور سوېل ختیځ خواته کوم ځای موقعیت لري؟

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

کله چې خپل کورته راغلی وګورئ چې په اصلي او فرعي سمتونو کې ستاسو ګاونډیان څوک دي. دا خبره سبا په ټولګي کې بیان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقشه او د هغې ځلور خواوې

موخې:

- زده کوونکي دې د نقشې په مخ لوري وپیژني.
- له بېلابېلو نقشو سره د زده کوونکو آشنا کول.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ

لوري	خواوې
علامه	نښه
ځیر	په غور سره یوه شي ته کتل، دقت کول

- د نقشې په مخ سمتونه څنګه پیداکولای شئ؟

نقشه داسې وسیله ده، چې د هغې په واسطه د ځمکې د مخ هوارو او مختلفو سیمو په باره کې معلومات لاس ته راوړو. جغرافیایي نقشه موږ ته د وچو، د سمندرونو، غرونو، سیندونو، ځنګلونو، ښارونو او نورو موقعیت رابښیي. نقشه ډېر ډولونه لري، لکه طبیعی نقشه، سیاسي نقشه او نور. په نقشه کې داسې علامې کېښودل چې هره یوه یې مختلف ځایونه ښیي.

د شمال لوری د نقشې پورته خواته، د سوېل (جنوب) لوری د نقشې کښته خوا ته، ختیځ لوری د نقشې ښي لاس ته او د لویدیځ لوری د نقشې کین لاس ته وي. تاسې کولای شئ، دا لوري د خپلو کتابونو په نقشو او یا پر دیوال باندې په ځړول شوو نقشو کې و ګورئ. که موږ کتاب یا نقشه خپلې مخې ته د میز په سر کېږدو، هغه لوری چې موږ ته مخامخ او له موږ نه لېرې واقع دی، د شمال لوری او هغه لوری چې موږ ته نږدې دی د جنوب لوری دی. زموږ ښي لاس ته د نقشې ختیځ لوری او کیڼ لاس ته د نقشې لویدیځ لوری دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نقشه چې غرونه اوسیندونه په کې ښودل شوی وي، د طبیعي نقشې په نامه یادېږي. هغه نقشه چې ولایتونه، ښارونه، پلازمېنې، بندرونه، ګډې پولې او هېوادونه په کې ښودل شوي وي د سیاسي نقشې په نامه یادیږي.

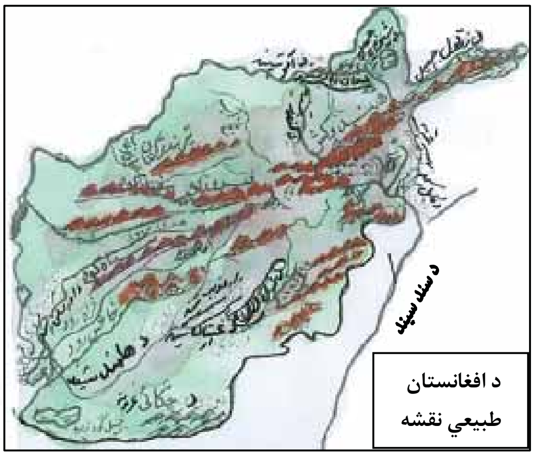

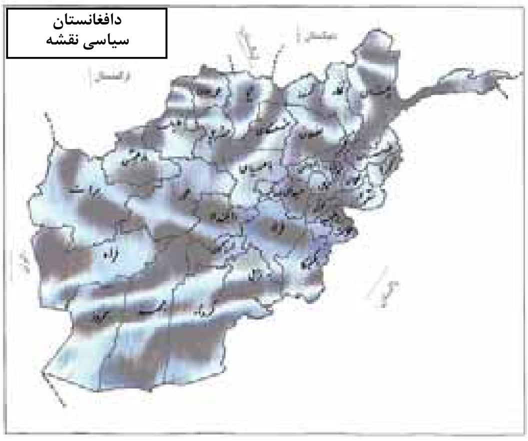

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي، بیا دې د هرې ډلې زده‌کوونکي خالي ځایونه د نقشې له مخې په مناسبو جملو سره ډک کړي. د افغانستان لویدیځ ته (   ) موقعیت لري. د افغانستان شمال ته د (   ) (   ) او (   ) جمهوریتونه پراته دي. د چین د خلکو جمهوریت زموږ د هېواد (   )خواته پروت دی.

پوښتنې:

۱ـ څو ډوله نقشې پېژنی؟

۲ـ د نقشې پرمخ څرنګه لوري موندلای شئ؟

۳ـ د نقشې پرمخ اصلي او فرعي لوري وښیئ؟

ټولګی نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

داسې یوه نقشه رسم کړئ، چې د هغې پرمخ دخپل کور جومات او ښوونځي ځایونه وښودلای شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور ویشتم لوست

زموږ د هېواد څلور خواوې

موخه:

- زده کوونکي دې د افغانستان له ګاونډیانو سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ګاونډي	همسایه
نړۍ	دنیا
غوره	ټاکلی، انتخاب، سم

- افغانستان د نړۍ په کومه برخه کې پروت دی؟
- د افغانستان څلورو خواوو ته کوم هېوادونه پراته دي؟

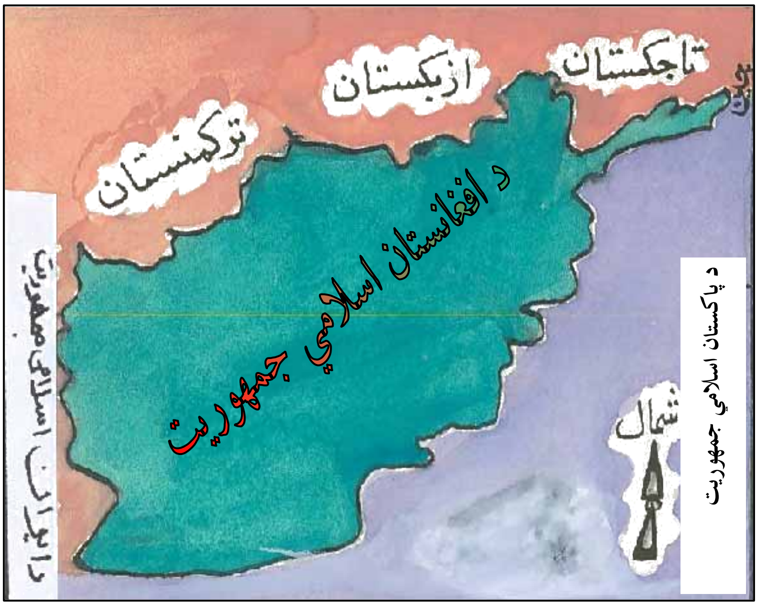

زموږ هېواد افغانستان د آسیا د لویې وچې په سوېل کې پروت او په وچې سره احاطه شوي دی. مساحت یې (۶۵۲) زره کیلومتره مربع دی. زموږ د هېواد شمالي ګـاونډیـان د تاجکـستان، ازبکستان او ترکمنستان اسلامي هېوادونه، لویدیځ ته مو د ایران اسلامي جمهوریت، سوېـل او ختیځ سرحدونه د پاکستان اسلامي جمهوریت سره دیورند د تحمیلي کرښې په واسطه پـه نـښه شوی چې د افغانستان خلکو هغه په رسمیت نه دی پیژنـدلی. په شمال ختیځه خــواکې زمــوږ هېواد د چین له جمهوریت سره نښتی دی.

زموږ هېواد د آسیا په لویه وچه کې د خپل موقعیت له مخې ځـانګړې ارزښت لري او د یوه پله په څېر د آسیا د لویې وچې زیاتره هېوادونه سره نښلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دکیڼې خوا جملې په ښي خواکې له اړوندو کلمو سره ونښلوئ.

۱. ازبکستان	۱.زموږ د هېواد په شمال ختیځ کې پروت دئ.
۲. د ایران اسلامي جمهوریت	۲. زموږ د هېواد په شمال کې پروت دی.
۳. د چین دخلکو جمهوریت	۳.زموږ د هېواد په لویدیځ کې پروت دی.

پوښتنې:

سم ځواب غوره کړئ

۱. افغانستان د آسیا د لویې وچې په کومه برخه کې پروت دی؟

الف: شمال

ب: ختیځ

ج: سوېل

۲. د افغانستان پراخوالی څو کیلومتره مربع دی؟

۳. د افغانستان د ګاونډیو هېوادونو نومونه واخلئ؟

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

زده کوونکي دې د خپل کتاب له مخې د هېواد نقشه رسم کړي او ټولګي ته دې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ويشتم لوست

زموږ د هېواد اداري وېش

موخه:

- زده کوونکي دې د هيواد د ولايتونو موقعيت وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

هېواد	وطن، مملکت
ګاونډيان	همسايګان
ګټه	فايده
پلازمينه	مرکز، پايتخت

- تاسې د کوم ولايت ياستئ؟ له نقشې نه په ګټې اخستنې د خپل ولايـــت ګاونډيـــان وښيئ؟
- د هېواد د پنځو ولايتونو نومونه واخلئ؟

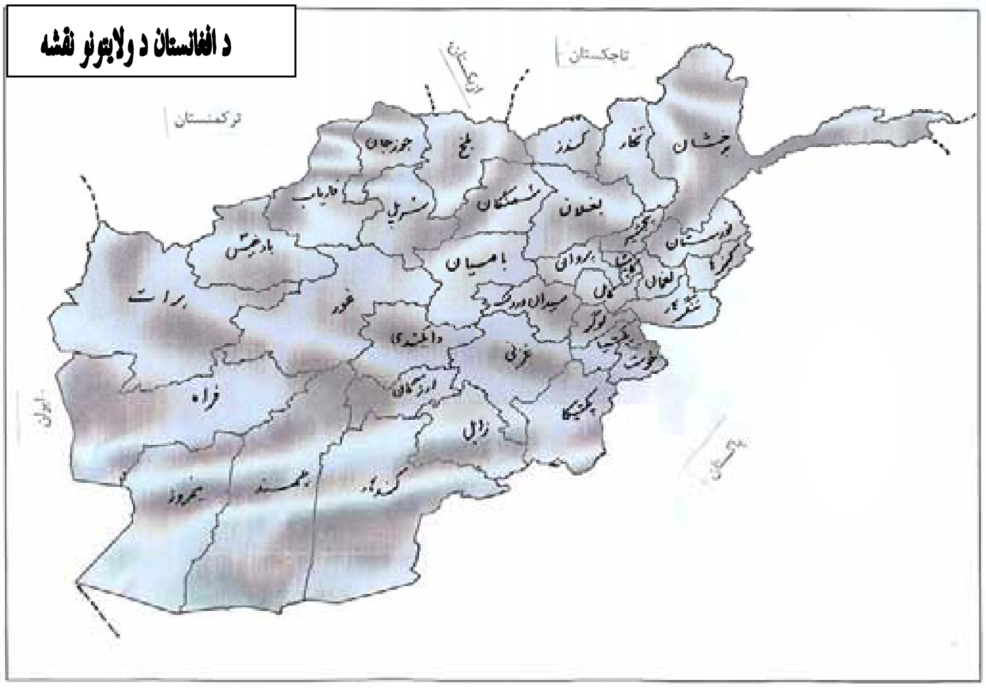

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ګران هېواد نوم افغانستان دی. افغانستان د اداري وېش له مخې په ۳۴ ولايتونو وېشل شوی دی. هر ولايت د والي له خوا اداره کېږي. والي د ولايت قانوني واکمن دی. ټول دولتي او رسمي کارونه د قانون په رڼا کې اجرا کېږي. هر ولايت په ولسواليو وېشل شوی دی. د ولسوالۍ سيمه د ولسوالانو له خوا اداره کيږي. زموږ د هېواد د ولايتونو لوی ښارونه هرات، کندهار، مزار شريف، کندز، جلال آباد، غزني او نور دي. د افغانستان لوی ښار د کابل ښار دی چې د هېواد مرکز او پلازمېنه ده.

زده کوونکي دې په پنځو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې د هېواد د شمال ، سوېل، ختيځ، لويديځ او مرکـــزي ولايتونـــو نومونـــه وليکي او په ټولګي کې دې نورو ته ولولي.

پوښتنې:

۱ــ د افغانستان د شمالي ولايتونو نومونه واخلئ؟

۲ــ د افغانستان د ختيځو ولاياتونو نومونه واخلئ؟

۳ــ د هرات، فراه او نيمروز ولايتونه د افغانستان کومې خواته پراته دي؟

۴ــ د افغانستان د پلازمېنې (پايتخت) نوم څه دی او هغه د نقشې په مخ پيداکړئ؟

له ټولګي نه د باندې د زده کوونکو فعاليت:

د افغانستان نقشه رسم کړئ. دکابل، کندهار، مزار شريف، هرات، ننګرهار، پکتيا او خپل ولايت په کې په نښه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږویشتم لوست

د افغانستان دین، ژبه او نفوس

موخه :
- زده کوونکی دې په هېواد کې له دین، ژبو او نفـوس سـره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نفوس	د یوهېواد د خلکو شمېر
تړاو	ارتباط
کابو	لږترلږه، کم ترکمه، نیږدې
ډېره کی	اکثریت

- د اسلام سپیڅلی دین په کوم ځای کې را ښرګند شو؟
- تاسې له نورو خلکو سره د اړیکو د نیولو لپاره په کومه ژبه خبرې کوئ؟

زموږ د هېواد د نږدې ټولو اوسیدونکو دین اسلام دی. د اسلام مقدس دیـن کـابو څـوارلس پېړۍ د مخه په مکه معظمه کې را ښرګند او د لوی خدای (ج) د پیغمبـر حـضرت محمـد(ص) پـه واسطه خلکو ته ورسید. د اسلام دین د مسلمانانو د دریم خلیفه، حـضرت عثمـان (رض) پـه زمانـه کې افغانستان ته راورسید. له مسلمانانو برسیره زموږ په هېواد کې یو لږ شمېر هندوان او سـکهان هم اوسېږي.

په افغانستان کې د (۳۰) په شاوخوا کې ژبې شته، چې د هېواد په بېلو، بېلو برخوکې پرې خبرې کېږي. له دې جملې پښتو او دري د دولـت رسـمي ژبـې دي. ازبکـي، ترکمنـي، پـشه یـي بلوڅي، نورستاني او پامیري ژبې هم د هیواد په هغو برخو کې چې زیات شمیر وګـړي پـرې خبـرې کوي، پر پښتو او دري سر بیره، دریمې رسمي ژبې ګڼل کیږي.

د افغانستان زیاتره اوسیدونکي آریایي نژاد دي.

د اټکل له مخې د افغانستان د وګړو شمېر شاوخوا (۲۶) ملیونو تنو ته رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې په ډلو باندې له ویش وروسته د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه په ټولګي کې ولولي.

پوښتنې:

۱- زموږ په هېواد کې څو ژبې شته؟
۲- د هېواد د ډېره کیو د دین په هکله څه پوهېږئ؟
۳- د افغانستان د وګړو شمېر څومره دی؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

له خپل مور او پلار او مشرانو څخه وپوښتئ، چې په هېواد کې له (۳۰) ژبو څخه پښتو او دري ولې رسمي ژبې دي؟

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د هېواد غرونه

موخه:

زده کوونکي دې د هېواد غرونه وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

شته والی	موجودیت
دنګ	لوړ، جګ
لړۍ	سلسله

- د غرونو شته والی په آب وهوا باندې څه اغیزه لری؟
- زموږ د هېواد مهم غرونه کوم دي؟

افغانستان یو غرنی هېواد دې، چې د مساحت په سلوکې اتیا برخه یې لــوړو او دنګـو غرونو نیولې ده. دا غرونه زیاتره په مرکز، لویدیځ او شمال ختیځ کې پراته دی. هوا په دې سیموکې سړه وی او زیاتره په کې واوره اوریږي. زموږ د هېــواد مـــشهور غرونـــه هندوکش، د بابا غر، ســپین غــر، سیاکوه، سفید کوه او داسي نــور دي.

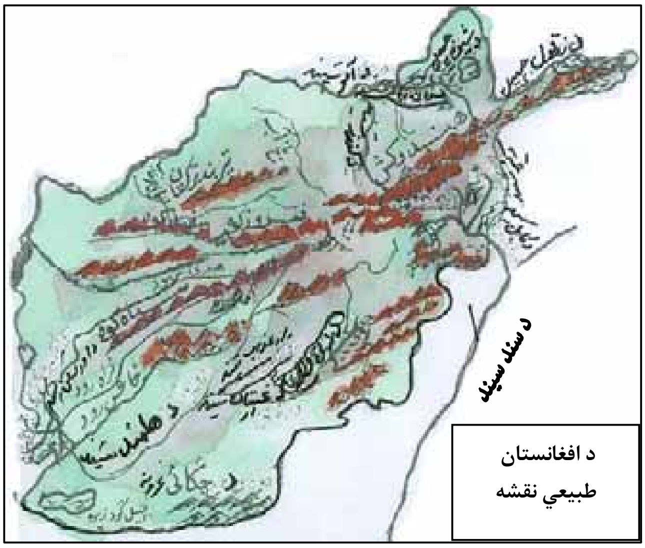

د افغانستان طبیعي نقشه

۱.د هندوکش غر: دغه غر د هېواد له مشهورو او لویو غرونو څخه شمېرل کېږي چې له شمال لویدیځ څخه سوېل لویــدیځ ته غځېدلی او په لویدیځ هندوکش او ختیځ هندوکش وېشل شوی دی. د سالنګ لویه لار چې د هېواد شمالي سیمې له سوېل سره نښلوي، د همدې غره له زړه څخه تېریږي.

۲. د بابا غر: دا غر د هېواد په مرکز کې پروت او له ختیځ څخه لویدیځ تــه غځیــدلې دی. ددې غره د لمنو څړځایونه د څارویو د روزنې له پلوه زیات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

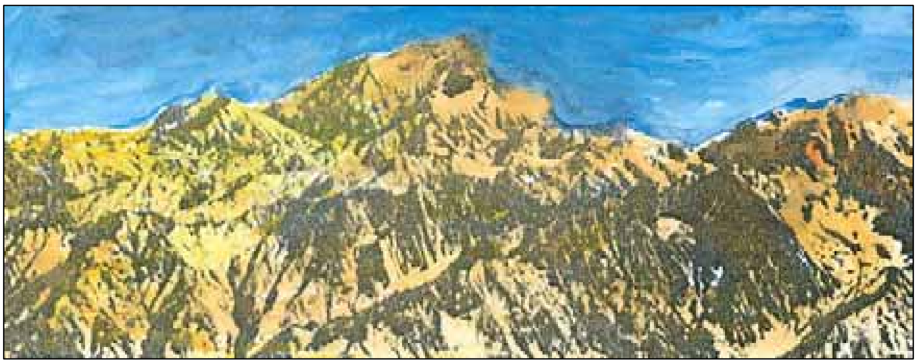

د بابا غر د افغانستان په مرکزي برخه کې

۳. **سپین غر**: د غرونو دا لړۍ د هېواد په ختیځ کې پرته ده، چې له ختیځ څخه د لویدیځ په لور غځېدلې ده. شمالي او جنوبي لمنې یې په لویو او ګڼو ځنګلونو پوښل شوي دي. په پورتنیو غرونو سربېره په افغانستان کې نور غرونه هم شته، لکه فیروز کوه، سیاه کوه، سلیمان غر، تیر بند ترکستان او داسې نور.

زیاتي معلومات
د سالنګ تونل د هېواد اوږد تونل دی. دا تونل د هندوکش د غره په لړۍ کې تېر شوی دی او له سمندر څخه (۳۳۶۰) متره لوړ پروت دي. دا تونل ۲۶۷۶ متره اوږدوالی، ۷,۵ متره سور او ۷,۱ متره لوړوالی لري. د تونل په شاوخوا کې د هغه دننه (داخلي) هوا د پاکولو په خاطر د برېښنا جنراتوررونه لګېدلي دي. ددې تونل د کیندلو کار د ۱۳۳۲ لمریز کال د لیندۍ په میاشت کې پیل او د ۱۳۴۳ لمریز کال د وږي په میاشت کې پای ته ورسید، چې د هېواد د شمالي او سوېلي سیمو ترمینځ د تګ راتګ له امله زیات ارزښت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي دننه فعالیت

- د زده کوونکو هره ډله دې د لوست لنډ مطلب ولولي.
- د زده کوونکو هره ډله دې د سالنګ د لويي لارې د ارزښت په هکله يوله بله سره وغږيږي اوبيادې هره ډله خپل نظر ټولګيوالو ته بيان کړي.

پوښتنې:

۱. د هندوکش غر د افغانستان په کومه برخه کې پروت دی او کومه لویه لار له هغه څخه تیریږي؟

۲. د بابا غر چېرې پروت دی او څه ارزښت لري؟

سم ځواب غوره کړئ.

۳. په غرنيو سيمو کې هوا:

الف. ډېره توده وي.

ب. ډېره يخه وي.

ج. نه يخه وی اونه توده وي.

د. په زړه پورې وي.

له ټولګي څخه دباندې فعالیت:

د لويانو په مرسته د خپلې سيمې د غرونو نومونه لست او په ټولګي کې يې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ويشتم لوست

زموږ د هېواد د غرونو ارزښت

موخه:

زده کوونکي دې د هېواد د غرونو ګټې وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نقش	رول، برخه، وظيفه
کان	معدن
زېرمه	ذخيره

- په يو هېواد کې د غرونو شتون څه رول لري؟

- د افغانستان د مهمو غرونو نومونه واخلئ؟

په يوه سيمه کې د غرونو شته والی سربېره پردې چې د هغې سيمې ښکلا زياتوي، له هغې څخه زياتې نورې ګټې هم تر لاسه کيږي، لکه: څړځايونه، کانونه، د ودانيو ډبرې، ځنګلونو او داسې نور.

زموږ هېواد يو غرنی هېواد دی. ځينې غرونه يې په ځنګلونو پټ دي. د هېواد په يو شمير غرونو باندې تل واورې پرتې وي. د غرونو واورې په اوړي کې اوبه کېږي او د هغو له اوبو څخه رودونه جوړيږي، چې دکښتونو په خړوبولو او د بريښنا په توليد کې له هغې څخه ګټه اخېستل کيږي. که چېرې زموږ په هېواد کې غرونه او لوړځايونه نه وای، بيله شکه چې زموږ هېواد به يو وچ، بې اوبو او بې وښو بيابان وای. سربيره پردې زموږ د هېواد په غرونو کې د قيمتي کانې ډبرو سترې زېرمې موجودې دي. په يوه سيمه کې د غرونو شتون د هغې سيمې په آب وهوا باندې زياته اغيزه لري.

په افغانستان کې د غرونو شته والی زموږ لپاره يوه لويه خدايي پيرزوينه شمېرل کيږي.

د ټولګي دننه فعاليت

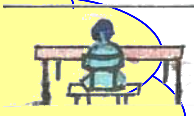

تش ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ.

۱. د افغانستان ځينې غرونه په .... پټ دي.

۲. د افغانستان د غرونو په زړونو کې .... موجود دي.

۳. د هېواد د غرونو شته والی .... شمېرل کيږي.

پوښتنې:

۱- که چېرې زموږ په هېواد کې لوړ غرونه او نورې لوړې سيمې نه وای، هغه به څه ډول يو هېواد وای؟

۲- د غرونو شته والی د يوه هېواد په اوبو او هوا باندې څه اغېز لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ویشتم لوست

زموږ د هېواد سیندونه

موخې:

- زده کوونکي دې د هېواد مهم غرونه وپېژني.
- زده کوونکي دې په نقشه کې د افغانستان سیندونه وښودلای شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

سرحد	گډه پوله
سمندرگی	بحیره
هامون	جهیل یا د اوبو ډنډ

- سیندونه څه ډول منځته راځي؟

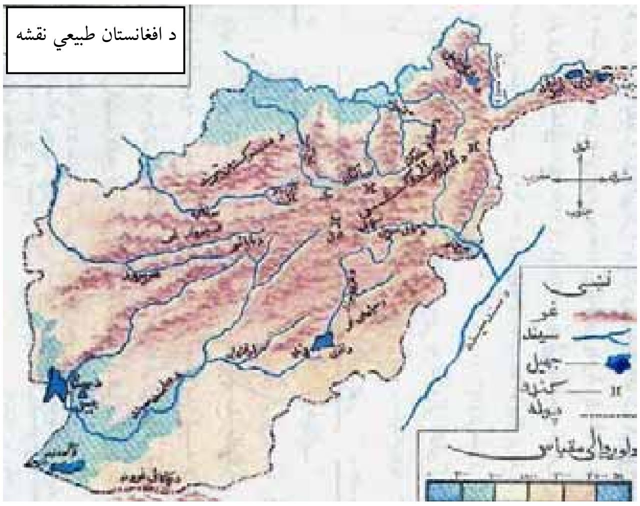

په افغانستان کې د جغرافیایي موقعیت او له سمندرونو څخه د لرې والي له امله دکال په اوږدو کې په پوره اندازه باران نه وریږي. په افغانستان کې اورښت د ژمي په موسم او د پسرلي په لومړیو وختونو کې کېږي. هغه واوره چې په ژمي کې د هېواد په لوړو او غرنیو سیمو کې وریږي، زېرمه کېږي او دکال په اوږدو کې په تیره بیا د اوړي په موسم کې د اوبو لویه سرچینه جوړوي او سیندونه ترې جوړیږي. له همدې کبله زموږ د هېواد د سیندونو اوبه په پسرلي او اوړي کې زیاتې وي. زموږ د هېواد مشهور سیندونه دادي:

- د آمو سیند: د کوچني پامیر له سیمې څخه سرچېنه اخلي. د افغانستان له سرحدونو څخه تېریږي او د اورال په سمندرگي کې تویېږي. د افغانستان او منځنۍ آسیا د هېوادونو ترمنځ گډ سرحد جوړوي. د کوکچې او کندز سیندونه د هغه له مرستیالانو څخه شمېرل کیږي.
- د هلمند سیند: د هلمند سیند د هېواد له لویو او ډېرو اوږدو سیندونو څخه دی چې د بابا له غره څخه سرچېنه اخلي. دغه سیند د هزاره جاتو په سیمو کې ډېر تېز بهیږي. کله چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرنيو سيمو څخه تېر شي، تيزوالى يې کمېږي. د کجکي د برېښنا بند په دې سيند باندې جوړ شوی دی، چې په زرګونو جريبه ځمکه خړوبوي او په پای کې د هلمند په هامون کې توييږي. د ارغنداب رود د هغه له مرستيالانو څخه دی.

- د هريرود سيند: دغه رود د بابا له غره څخه سرچينه اخلي. له ختيځ څخه د لويديځ په لور بهيږي. د هرات ولايت د ځمکو له خړوبولو څخه وروسته له هغه ولايت څخه تېريږي. د افغانستان- ايران او ترکمنستان - ايران ترمنځ طبيعي سرحد جوړوي.
- د کابل سيند: د پغمان له غره څخه سرچينه اخلي. له لويديځ څخه ختيځ لور ته بهېږي. کله چې د کابل له ښار څخه تېر شي د لوګر، پنجشېر او د عليشنګ سيندونه ورسره ګډيږي. په پای کې په اټک کې د سند له سيند سره ګډېږي. د دې سيند په اوږدو کې د ماهيپر، نغلو، سروبي او درونټې د برېښنا بندونه جوړ شوي دي، چې له اوبو څخه يې د اوبولو او له برېښنا څخه يې په کابل او ننګرهار کې ګټه اخيستل کيږي.

د کابل په ښار کې د کابل د سيند يوه منظره

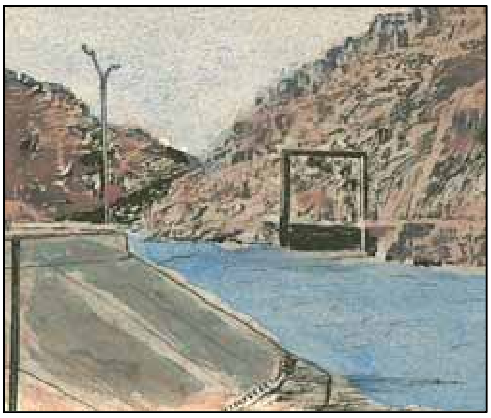

د درونټې د برېښنا بند

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سیندونه څنګه جوړیږي، ویې لیکئ.

- ....
- ....
- ....

پوښتنې:

تر ټولو ډېرسم ځواب وټاکئ:

۱. په افغانستان کې د اورښت وخت:

الف. د ځنګاښ میاشت ده.

ب. د زمري میاشت ده.

ج. ژمی او د پسرلي لومړۍ ورځې دي.

د. د تلې میاشت.

لنډ ځواب ورکړئ:

۲. د هلمند سیند له کوم غره څخه سرچینه اخلي اوپه پای کې چېرته تویيږي؟

۳. د آمو سیند له کوم ځای څخه سرچینه اخلي او چېرته تویيږي؟

۴. د هغو بندونو نومونه واخلئ، چې د کابل پر سیند باندې جوړ شوی دي.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

نقشې ته وګورئ او په هغې کې د افغانستان د سیندونو نومونه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیندونو ارزښت

موخه:

- زده کوونکي دې د سیندونو ارزښت وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

کیندل	ژورول
کاریز	د ځو پرله پسې څاګانو کیندل چې د وروستنۍ څاه څخه اوبه د ځمکې پر مخ بهیږي

- سیندونه د انسان په ژوندانه کې څه اهمیت لري؟

سیندونه د اوبو د بشري اړتیاوو په برابرولو کې ارزښت ناکه رول لري ځکه د څاګانو او کاریزونو له کیندونو د مخه سیندونو او چینو د اوبو یوازینۍ زیرمې تشکیلولې او ګټه ورڅخه اخیستل کیدله.

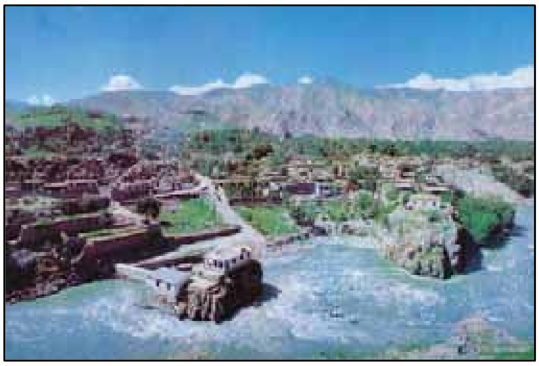

د افغانستان په دروکې مست سیندونه بهیږي

د سیندونو له اوبو څخه د کرنې او کښتونو په اوبولو سربېره به بېړیو کې د مالونو د وړلو راوړلو، د برېښنا په تولید او داسې نورو چارو کې هم ګټه اخیستل کېږي. همدارنګه زموږ هیوادوالو د بهېدونکو اوبو د لارو په اوږدوکې د اوبو ژرندې جوړولې او خپلې غلې به يې په هغو باندې اوړه کولې. همدارنګه یو شمېر خلک په سیندونو کې د کبانو په ښکار بوخت وو.

د ټولګي دننه فعالیت

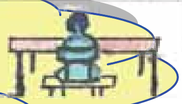

- د زده کوونکو هره ډله دې د لوست لنډ مطلب ووايي او په خپلو منځونو کې دې یوله بله سره پرې و غږیږي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱. سیندونه د انسانانو د اړتیا وړ اوبو په بشپړتیا کې .... لري؟

۲. د سیندونو له اوبو څخه سربېره د هغوی له اوبو څخه د ګټې اخیستنې په نورو چارو.......... ګټه اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

زموږ نړۍ
د نړۍ لويې وچې

موخه:
- زده کوونکي دې د نړۍ لويې وچې و پيژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

متمدن	مترقي، پرمخ تللي
محاط	له ټولوخواوو څخه احاطه شوی يا نبنتی
عادی	معمولي

- لويه وچه څه ډول ځای ته ويل کېږي؟
- د لويو وچو نومونه له لويې څخه د کوچنۍ په لوري په ترتيب سره واخلئ.

د نړۍ نقشه

د ځمکې د کرې زياتره برخه اوبو نيولې ده او لـــږه برخه يې وچه ده.

لويې وچې د (بـــراعظم) په نوم يادېږي چې دځمکــې په مخ د هغوی شمېر شـــپږو ته رسيږي. په هره لويه وچه کې يو زيات شمېر لـــوی او کوچني هېوادونه پراته دي. لويې وچې له آسيا، امريکا، افريقا، اروپا، استراليا او اوقيانوسيه او انتارکتيکـا څخه عبارت دي. د انتارکتيکا له لويې وچې څخه پرته د نړۍ نورې لويې وچـــې د اوسيدو وړ او د انسانانو د استوګنې ځايونه دی.

د آسيا لويه وچه د نړۍ تر ټولو لويه وچه ده، چې په هغې کې لوړ او دنګ غرونه پراته دي. آسيا د نړۍ د لويو دينونو د پيدايښت ځای و. زياتره تاريخي او بشري پرمختګونه پـــه دې لويه وچه کې منځ ته راغلي دي.

زموږ ګران هېواد افغانستان، چې څو زره کلن فرهنګي او متمدن تاريخ لري، ددې لـــويې وچې په سوېل کې پروت دی. په نړۍ کې د(۴۰) په شاوخوا کې هېوادونه په وچې محاط شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، چې آزاد سمندر ته لار نه لري. له دې جملې څخه ۱۴ هېوادونه د افریقا په لویه وچه کې ۱۲ هېوادونه د اروپا په لویه وچه کې دوه هېوادونه د امریکا او۱۲ هېوادونه د اسیا په لویه وچه کې پراته دي.

د لویو وچو نومونه واخلئ.

۱- .... ۲ ....
۳- .... ۴ ....
۵ - .... ۶ ....

پوښتنې:

سم ځواب غوره کړئ.

۱- زموږ هېواد په کومه لویه وچه کې پروت دی؟

الف: امریکا، ب: آسیا، ج: افریقا، د: اروپا.

۲- نن ورځ په نړۍ کې د......... په شاوخوا کې په وچې محاط شوی هېوادونه موجود دي.

۳- په کومه لویه وچه کې انسانان په عادي توګه ژوند نشي کولای؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د نړۍ له نقشې څخه په ګټې اخیستو تر ټولو لویه وچه پیداکړئ او په هغې کې د پرتو څو هیوادونو نومونه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه دیرشم لوست

د آسیا لویه وچه

موخه:

زده کوونکي دې د آسیا لویه وچه و پېژني.

- په نړۍ کې ترټولو لویه او له نفوس نه ډکه لویه وچه کومه یوه ده؟
- د لویې وچې اوبه او هوا څنګه وي؟

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ځپاند	مست،ځپې وهونکی
طبیعي سرحد	طبیعي ګډه پوله
سوروره	پلنه
معتدله	برابره، نه سړه او نه توده
وګړي	خلک
پیروان	لارویان

د نړۍ په نقشه کې د آسیا د لویې وچې موقعیت

د آسیا سیاسي نقشه

آسیا د نړۍ ترټولو لویه وچه ده، چې کابو د نړۍ د وچې ۱/۳ برخه یې نیولې ده. ترټولو لوړ غرونه، ترټولو ټیټه او ژوره ځمکه او ترټولو ځپاند، ځپاند سیندونه په دې لویې وچې کې پراته دي. د نړۍ د اوسیدونکو تر نیمایي زیاته برخه په دې لویې وچې کې ژوند کوي.

زیات نفوس لرونکي هېوادونه په دې لویې وچې کې پراته دي. آیا ویلای شئ چې د آسیا لویه وچه د کومو سمندرونو د اوبو په واسطه محدوده شوی ده؟ د آسیا لویه وچه له دریو خواو څخه د نړۍ د لویو سمندرونو د اوبو په واسطه محدوده شوی ده. دغه لویه وچه د شمال ختیځ له خوا د بیرنګ د آبنا په واسطه د شمالي امریکا څخه او په لویدیځ کې د سویز د کانال په واسطه د افریقا له لویې وچې څخه جلا شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه د اورال غرونه، د اورال سیند، د کسپین سمندرګی، تور سمندرګی د آسیا او اروپا د دوو لویو وچو ترمنځ طبیعي سرحد جوړوي، چې دواړه لویې وچې یو ځای د (یوریشیا) په نوم یادېږي.

د آسیا لویه وچه د شمال له خوا په شمالي منجمد سمندر، د ختیځ له خوا په بحر الکاهل، د سهیل له خوا د هند په سمندر او د لویدیځ له خوا د اروپا په لویې وچې پورې نښتې ده. د آسیا لویه وچه له درو خواو څخه اوبوته او له یوې خوا وچې ته لار لري. لکه ومو ویل چې آسیا ډېره سورروره وچه ده، له دې امله یې اوبه او هوا په مختلفو ځایونو کې یو له بل سره توپیر لري. د بېلګې په توګه هغه سیمې یې چې شمالي قطب ته نږدې دي اوبه او هوا یې سړه او سویلي برخې یې تودې اوبه او هوا لري او نورې پاتې سیمې یې معتدله اوبه او هوا لري.

د آسیا لویه وچه د بشریت د تمدن لومړنۍ زانګو ده او د نړۍ د نفوسو په سلو کې ۶۰ برخې په هغې کې ژوند کوي. وګړي یې په ډول ډول نژادونو پورې اړه لري. د آسیا د لویې وچې د وګړو زیاتره برخه د اسلام د سپیڅلي دین، بودایي او مسیحیت پیروان دي.

تش ځایونه ډک کړئ.

۱- آسیا لویه وچه ده، چې اوبه اوهوا یې په مختلفو ځایونو کې یوله بله سره توپیر لري.

- ....

- ....

پوښتنې:

د نړۍ نقشې ته وګورئ او جملې بشپړې کړئ.

۱- د آسیا لویه وچه د سویل له خوا په .... بحر او د ختیځ له خوا په د........... په سمندر د شمال له خوا په .... او د لویدیځ له خوا په .... نښتې ده.

۲- .... د آسیا او اروپا د لویو وچو ترمنځ طبیعي سرحد جوړوي.

۳-

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپل کتاب د نقشې په مرسته د یو څو لویو آسیایي هېوادونو نومونه ولیکئ او په ټولګي کې یې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آسیا د لویې وچې یوشمېر هېوادونه

د حکومت ډول	ژبه	دین	پلازمېنه	د هېواد نوم	ګڼه
اسلامي جمهوریت	پښتو- دري	اسلام	کابل	افغانستان	۱
پاچهي	عربي	اسلام	ریاض	عربستان	۲
جمهوري	عربي	اسلام او مسیحي	بیروت	لبنان	۳
جمهوري	هندي	هندو او نور	نوی ډهلی	هندوستان	۴
اسلامي جمهوریت	فارسي	اسلام	تهران	ایران	۵
مشروطه پاچهي	جاپاني	شینتو	توکیو	جاپان	٦
اسلامي جمهوریت	اردو-انګلیسی	اسلام	اسلام اباد	پاکستان	۷
جمهوري	چینائي	بومي مذهبونه	پیکن	چین	۸
جمهوري	عربي	اسلام	بغداد	عراق	۹
جمهوري	ترکي	اسلام	انقره	ترکیه	۱۰
جمهوري	اندونزي	اسلام	جاګارتا	اندونیزیا	۱۱
جمهوري	تاجیکي	اسلام	دوشنبه	تاجکستان	۱۲
مشروطه پاچهي	تایي	بودائي	بانکوک	تایلند	۱۳
مشروطه پاچهي	عربي	اسلام	عمان	اردن	۱۴
جمهوري	عربي	اسلام	دمشق	سوریه	۱۵
مشروطه پاچهي	مالیزیایي	اسلام	کوالالمپور	مالیزیا	۱٦
جمهوري	کوریات	اته ئیست	پیونګ یانګ	شمالي کوریا	۱۷
جمهوري	کوریایي	مسیحي، بودایي	سیول	جنوبي کوریا	۱۸
جمهوري	ازبکي، روسي	اسلام	تاشکند	ازبکستان	۱۹
جمهوري	روسي	مسیحي	مسکو	روسیه	۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اروپا لويه وچه

موخه :

- زده کوونکي دې د اروپا لويه وچه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ځړوبی	آبشار، هغه اوبه چې له لوړ ځای څخه توییږي
لامل	علت، سبب
مسيحي	عیسوي

- د اروپا لويه وچه د آسيا د لويې وچې په کومه خوا کې پرته ده؟
- د اروپا د لويې وچې د څو هېوادونو نومونه واخلئ؟

د نړۍ په نقشه کې د اروپا موقعيت

د اروپا لويه وچه د آسيا د لويې وچې ادامه ده. له دې امله ځنې جغرافيه پوهان دواړه لويې وچې د يوريشيا په نوم يادوي.

اروپا د شمال له خوا په شمالي منجمد سمندر، د ختيځ له خوا د اورال په غرونو، د اورال د سيند، تور سمندرګي، دکسپين سمندرګی چې د آسيا او اروپا ترمنځ طبيعي سرحد دی، د سهيل له خوا د مديترانې سمندرګی او د لويديځ له خوا د اطلس د سمندر په واسطه محدوده شوې ده.

د اروپا د لويې وچې زياتره برخې د معتدلې هوا په سيمو کې پرتې دي او ډېرې برخې يې ښه اوبه او هوا لري.

د اروپا په شمال کې ټيټ غرونه موجود دي او په سويلي برخو کې يې لوړ غرونه پراته دي، چې لوړې څوکې يې تېرې او په واورو پټې دي. د الپ او پيرنه غرونه د هغې له جملې څخه دي. ددې غرونو په منځ کې ښکلي ځړوبي او له اوبو ډک سيندونه شته او د هغوی د پاسه لوی بندونه جوړشوي دي چې له برېښنا څخه يې په صنعت او له اوبو څخه يې په کرنه کې کار اخيستل کيږي. د اروپا مشهور سيندونه د دانيوب او والګا سيندونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا کوچنۍ لویه وچه ده، خو ډېر نفوس لري. لامل یې دادی چې د هغې ښو اوبو اوهـــوا د پوهې او صنعت پراختیا او د کار او فعالیت امکانات برابر کړي دي. همدا دلیل دی چې د هغې زیاتره برخې زیات نفوس لري.

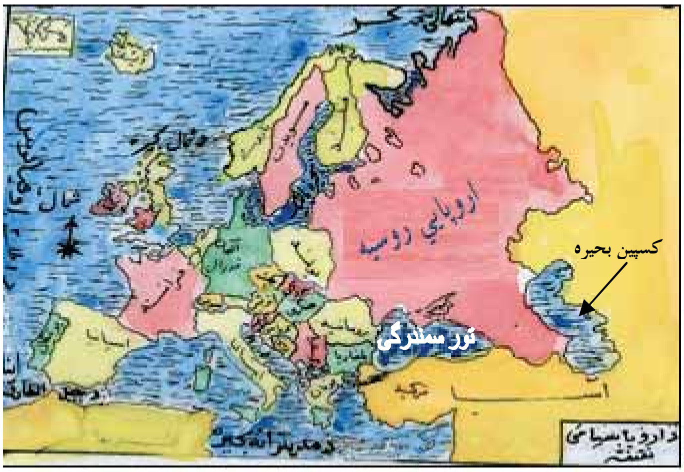

د ټولګي دننه
فعالیت

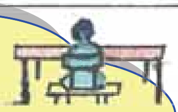

د زده کوونکو هره ډله دې لاندې جملې بشپړې کړي او یو له بله سره دې پرې وغږېږي.

۱. د اروپا لویه وچه .... ده.

۲. د اروپا زیاتره برخې د .... په سیمو کې پرتې دي.

۳. د اروپا په شمالي او سهیلي برخه کې .... غرونه پراته دي.

پوښتنې:

۱ــ ځینې جغرافیه پوهان د اروپا اوآسیا دواړه لویې وچې په کوم نوم يادوي؟

۲ــ د اروپا د لویې وچې ختیځ پلو ته کومه لویه وچه پرته ده؟

سم ځواب خوښ کړئ.

۳ – د اروپا زیاتره وګړي:

الف: د اسلام په دین مشرف دي. ب - د مسیحي دین لري

ج – د یهودیت دین لري . د- هیڅ دین نه لري.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

نقشې ته وګورئ او د هغې له مخې د اروپا څلور خواوې بیان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اروپا د لويې وچې د ځينو مشهورو هېوادونو جدول

ګڼه	د هېواد نوم	پلازمېنه	دين
۱	انګلستان	لندن	مسيحي(عيسوي)
۲	آلمان	برلين	// //
۳	ايتاليا	روم	// //
۴	اتريش (استريا)	ويانا (وين)	// //
۵	فرانسه	پاريس	// //
۶	اسپانيا	مادريد	// //
۷	هالند	امستردام	// //
۸	دنمارک	کوپنهاګن	// //
۹	بلجيم	بروکسل	// //
۱۰	ناروې	اسلو	// //
۱۱	سويډن	ستا کهلم	// //
۱۲	فنلند	هلسنکي	// //
۱۳	البانيا	تيرانا	اسلام

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افریقا لویه وچه

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

قاره	براعظم، لويه وچه
سمندر	بحر، اوقيانوس
سهيل	جنوب

موخه:

- زده کوونکي دې د افريقا لويه وچه وپېژني.

- د افريقا لويه وچه د آسيا او اروپا د براعظمونو کومې خواته پرته ده؟
- د افريقا د لوېې وچې د څو مهمو هېوادونو نومونه واخلئ؟

د افريقا لويه وچه د آسيا د لويې وچې جنوب لويديځ خواته پرته ده. دا لويه وچه له آسيا څخه د سره سمندرګي په واسطه بېله شوې ده. د افريقا د براعظم شمال خواته د مديتراني سمندرګی، ختيځ خواته يې د هند سمندر، لويديځ لورته يې د اطلس سمندر او سهيل خواته يې د هند او اطلس سمندر ګډې اوبه واقع دي.

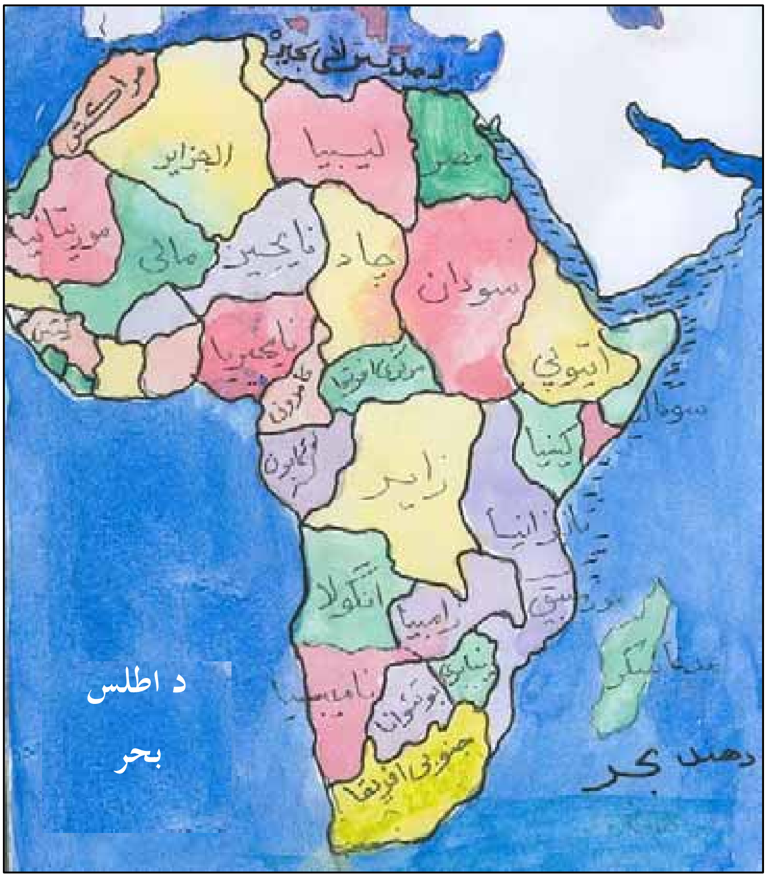

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لویه وچه د مساحت او لویوالي له نظره د اسیا او امریکې له وچو څخه وروسته په دریمه درجه کې ده. افریقا توده هوا لري. هغه خلک چې په افریقا کې ژوند کوي زیاتره تور پوستکي دي. څرنګه چې د افریقا لویه وچه د شمال ختیځ له لوري نه مکې معظمې ته نږدې پرته ده، له دې کبله ډېر ژر د اسلام دین په دې لویې وچې کې خپور شو او وس زیات اسلامي هېوادونه په دې لویې وچې کې دي.

د ټولګي دننه فعالیت

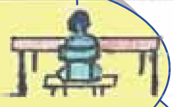

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې له نقشې څخه په ګټې اخیستو د هغو هېوادونو نومونه واخلي چې د افریقا په یو لوري کې پراته دي.

- د افریقا شمال کې ....
- د افریقا ختیځ کې ....

پوښتنې:

لاندې جملې پوره کړئ:

۱- د افریقا لویه وچه د (   ) په واسطه له اسیا نه بېله شوې ده.

۲- د افریقا د لویې وچې شمال خواته (   ) پروت دی.

۳- د افریقا د څو هېوادونو نومونه واخلئ؟

له ټولګي څخه دباندې فعالیت:

د افریقا نقشه په ځیر وګورئ. د افریقا د لویې وچې څلور خواوې او د هېوادونو موقعیت په ډېرې پاملرنې له یاده تېر کړئ، ترڅو په بل وخت کې وکولای شئ په اسانی هغه پیدا کړي

ښوونکی صاحب دې زده کوونکي وپوهوي چې په نقشې باندې له سمندر او سمندرګي څخه پرته نور لیکل شوي نومونه د هېوادونو نومونه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه دېرشم لوست

د امریکا لویه وچه

موخه:
زده کوونکي دې د امریکا لویه وچه وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

مهاجر	کډوال، څوک چې له خپل وطن نه بل ځای ته ځي
بېړۍ	کښتۍ
کشف	پیدا کول
قاره	لویه وچه
نامتو	مشهور

- د امریکا لویه وچه له څو برخو څخه جوړه شوې ده؟
- د امریکا د لویې وچې د څو مهمو هېوادونو نومونه واخلئ؟

له هغو ځایونو او سیمو څخه چې د نړۍ خلکو خبرنه درلود او د بېړۍ چلولو د پرمختګ او زیاتو ګرځېدو څخه وروسته ورته ورسیدل، نــو د نوې نړۍ په نامه یې یادکړل. دکرستوف کولومب په نوم یو سړي چې په ۱۴۹۲ میلادي کال کې د هندوستان په لټه کې و، په تصادفي توګه د امریکا ښندو ته ورسید او امریکا کشف شوه.

د اطلس سمندر د ختیځ له خوا څخه د امریکې لویه وچه د اروپا او افریقا له لویې وچې بېله کړې ده. د لویدیځ له لوري څخه آرام سمندر د امریکا لویه وچه د آسیا له لویې وچې نه بېله کـــړې ده. د امریکا لویه وچه د شمال له خوا نه سهیل ته پرته ده. شمال خواته یې شمالي کنګل ســـمندر او سوېل لورته یې د آرام او اطلس سمندرونو ګډې اوبه واقع دي.

دا قاره په دریو شمالي، مرکزي اوجنوبي برخو وېشل شوې ده. په شمالي امریکا کـــې دوه لوی هېوادونه کانادا او د امریکامتحده ایالاتونه پراته دي.

په مرکزي امریکا کې ډېر هېوادونه پراته دي، چې مشهور هېوادونه یې مکسیکو، نیکاراګوا او پانامه دي. په جنوبي امریکا کې هم ډېر هېوادونه شته، چې مهم یې برازیل، ارجنتاین، چیلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پیرو دي. د امریکې د لویې وچې د هېوادونو ټول وګړی د عیسویت د دین پیروان دي. ځینې مسلمانان هم په هغو هېوادونو کې ژوند کوي.

د ټولګي دننه فعالیت

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې په نقشې باندې د لاندنیو موضوعاتو په یوې برخې باندی کار وکړي او د ډلې استازی دې هغه نورو ته ولولي:

- د نقشې له مخې د امریکې د لویې وچې په نښه او د کتاب له متن سره یې په کتلو څلور خواوې و ټاکئ.
- پر نقشه باندې د ځینو هېوادونو د موقعیت پیداکول.

پوښتنې:

۱_ د امریکې لویه وچه په کوم کال کې چا کشف کړه؟

۲_ د امریکې متحده ایالات د امریکا د لویې وچې په کومه برخه کې پراته دي؟

۳_ د امریکا د لویې وچې هېوادونه دکوم دین پیروان دي؟

۴_ د امریکا لویه وچه د کومو سمندرونو په واسطه د آسیا، اروپا او افریقا له وچو څخه جلا شوې ده؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

په دې لوست کې د لوستل شوو هېوادونو نومونه په خپلو کورونو کې د نقشې پر مخ پیدا او ځانونه پرې پوه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دېرشم لوست

د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه

موخه:
زده کوونکي دې د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ټاپو	جزیره
سمندرونه	بحرونه
قاره	لویه وچه
لوېدیځ	غرب

– **د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه د اسیا د لویې وچې په کومه خواکې پرته ده؟**

– **د استرالیا او اوقیانوسیې د لویې وچې دځو مهمو هېوادونو نومونه واخلئ؟**

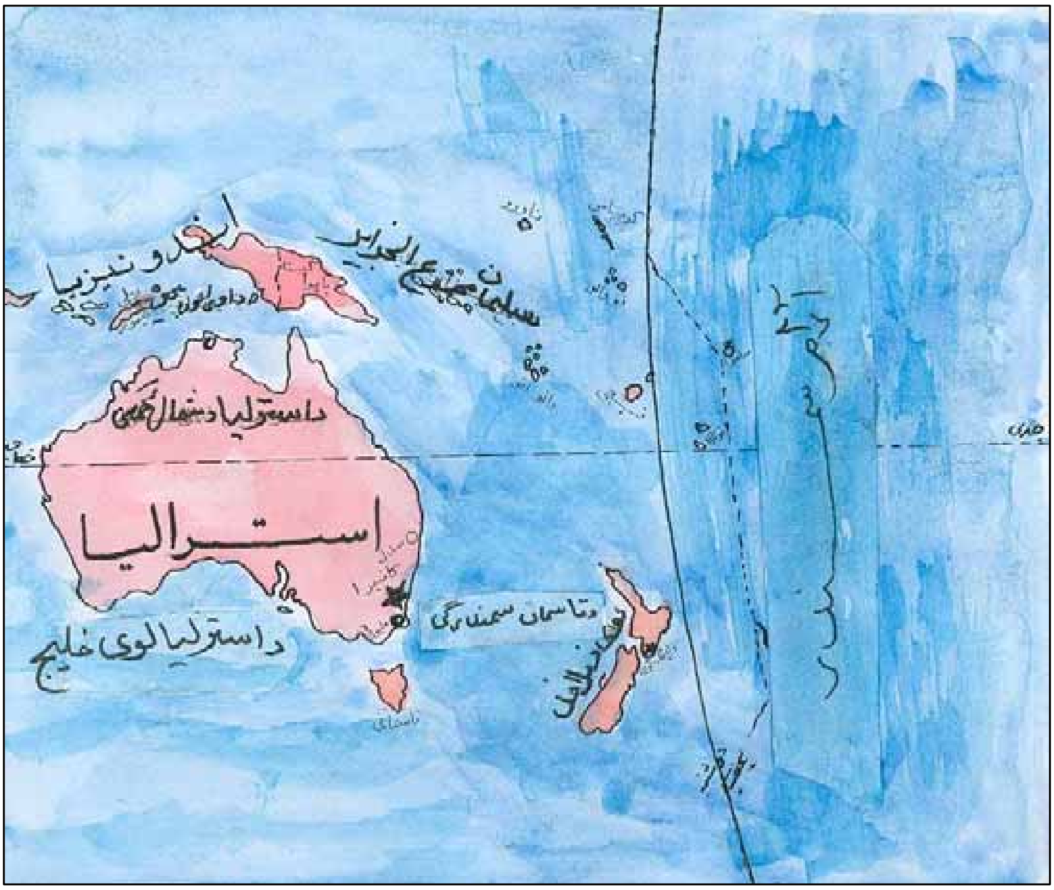

محترم استاد دې زده کوونکي وپوهوي له سمندر، سمندرګي او خلیج څخه پرته هر نوم چې په نقشه کې د ټاپو په څنګ کې لیکل شــوی دی هغه د یو هېواد نمایندګي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه له یو لوی ټاپو او یو شمېر کوچنیو ټاپوګانو څخه جوړه شوې ده. د استرالیا او اوقیانوسیې لویه وچه له څلورو خواو څخه د سمندرونو په واسطه احاطه شوې ده.

لویدیځ ته یې د هند سمندر او ختیځ خواته یې آرام سمندر دی. د شمال لویدیځ له لوري څخه دې لویې وچې ته نژدې هېواد د اندونیزیا اسلامي جمهوریت دی. استرالیا، چې د اوقیانوسیې لوی ټاپو دی، یو خپلواک هېواد دی. د دې لویې وچې ټول هېوادونه د ټاپو په څېر د سمندرونو په منځ کې واقع دي. د استرالیا او اوقیانوسیې د لویې وچې ډېر مهم هېوادونه د استرالیا هېواد، فیجي، او نوي زیلاند دی.

زده کوونکي دې په څو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې دخپل کتاب له نقشې نه په ګټې اخېستلو سره استرالیا او نوی زیلاند پیداکړي او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي. وروسته دې د ډلې نماینده هغه د ټولګي په مخ کې نورو ته ولولي.

پوښتنې:

۱ـ ولېددې قارې هېوادونه د نورو وچو د هېوادو په څېر یو د بل په څنګ کې پراته نه دي؟

۲ـ ټاپو څه ته وایي؟

۳ـ ددې لویې وچې د څو هېوادونو نومونه واخلئ او د نقشې پرمخ یې پیداکړئ؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپلو نقشو په کارونې سره د استرالیا او اوقیانوسیې هېوادونه وګورئ ترڅو په راتلونکې کې وکولای شئ ډېر ژر هغه پیدا کړي او هم د راتلونکي ورځې لوست د کتاب له مخې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه دېرشم لوست

انتارکتیکا (سوېلي قطب)

موخه:

- زده کوونکي دې د انتارکتیکا لویه وچه و پېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

نیمه ختیځه کره	د لندن له صفر درجې طول البلد ځخه ختیځ خواته په دې نامه یادیږي
نیمه لویدیځه کره	د لندن له صفر درجې طول البلد ځخه لویدیځ خوا دنیمې لویدیځې کرې په نامه یادیږي
سوېلي	جنوبي
میشته	استوګن
تحقیقات	څېړنې
ځیر	دقت، توجه

په سهیلي قطب کې کومه لویه وچه واقع ده؟

انتارکتیکا د ځمکې دکرې شپږمه لویه وچه ده، چې د ځمکې د کرې په وروستۍ سوېلي برخه کې پرته ده.

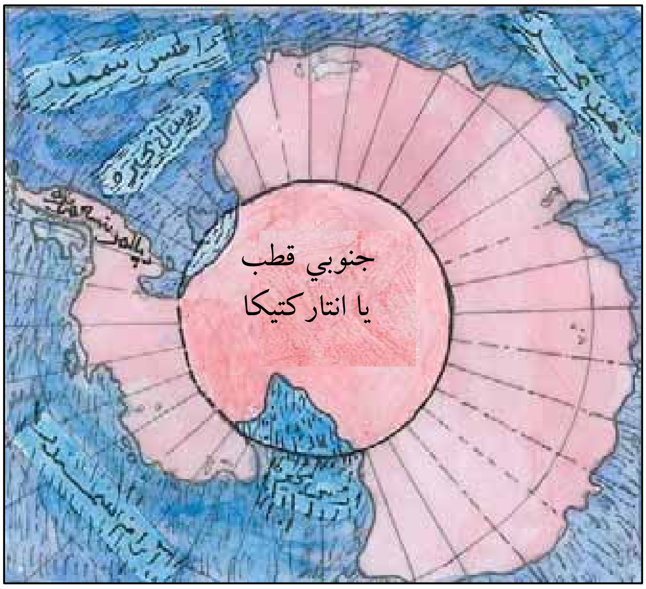

د انتارکتیکا لویدیځ خواته د اطلس سمندر او آرام سمندر ګډې اوبه او ختیځ لورته یې د هند او آرام سمندر ګډې اوبه پرتې دي. شمال خواته یې د هند او اطلس سمندرګډې اوبه او سهیل لوري ته یې آرام سمندر پروت دی. له سمندرونو نه هاخوا ډېر نږدې هېواد انتارکتیکا ته په ختیځه نیمه کره کې نوی زیلاند او استرالیا[1] او په لویدیځه نیمه کره کې دارجنتاین[2] هېواد دی.

په دې وچه کې تل شپږ میاشتې ورځ او شپږ میاشتې شپه وي. هوا یې ډېره سړه او د خلکو د میشته کیدو لپاره برابره نه ده. خلک په دایمي توګه هلته ژوند نه کوي. د پرمختللو هېوادونو پوهان هلته د علمي تحقیقاتو اوڅېړنو لپاره ځي.

۱- د نوي زیلاند او استرالیا نقشه دکتاب په (۷۸) مخ کې وګورئ.

۲- ښوونکی صاحب دې په ۸۲ مخ کې دارجنتاین موقعیت زده کوونکو ته وښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم موضوعات چې زده کوونکو د کتاب په متن کې لوستي
هغه دې له نقشې سره تطبيق کړي.

پوښتنې:

۱– ولې خلک په دايمي توګه په جنوبي قطب يا انتارکتيکا کې ژوند نه کوي؟

۲– انتارکتيکا دکومو سمندرونو په واسطه احاطه شوی ده، نومونه يې واخلئ؟

۳– له سمندرونو نه ها خوا انتارکتيکا ته کوم هېوادونه نږدې پراته دي؟

۴– زموږ د هېواد شپه او ورځ له انتارکتيکا سره څه توپير لري؟

له ټولګي څخه د باندې فعاليت:

له (۸۲) نقشې نه د ګټې اخيستنې له مخې لويې وچې او سمندرونه په خير سره وګورئ، چې کومې لويې وچې سره نږدې او کومې يو له بل نه لرې پرتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته دېرشم لوست

سمندرونه او د هغوی ګټې

موخه:

زده کوونکي دې د نړۍ سمندرونه وپېژني.

– د نړۍ دڅو سمندرونو نومونه واخلئ؟

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ګټه	فایده
سمندر	بحر اوقیانوس، زیاتې اوپراخې اوبه
ژور	د ځمکې ټیټه برخه
له نیکه مرغه	خوشبختانه
نړۍ	جهان

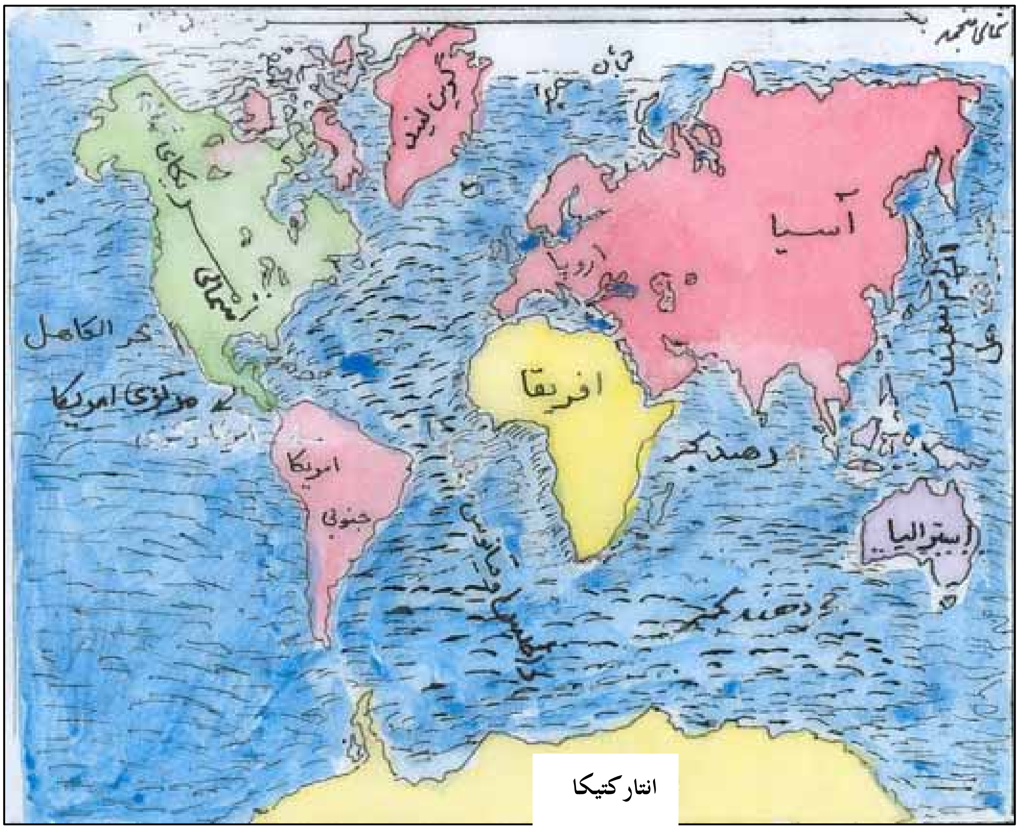

د ځمکې د مخ په سلوکې یې ۲۹ وچه او په سلوکې۷۱ یې اوبه دي. له نیکــه مرغــه ځمکه لوړې او ژور ځایونه لري. که ځمکه هواره وای دځمکې ټول مخ به اوبو نیولی وای. پــه نړۍ کې څلور لوی سمندرونه شته، چې د آرام سمندر (بحرالکاهل)، اطلس (اتلانتیک) سمندر، هند سمندر او شمالي منجمد سمندر په نومونو یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آرام سمندر:

د نړۍ ډېر لوی سمندر آرام سمندر (لټ سمندر) نومېږي. آرام سمندر د لویدیځ له خوا د آسیا او استرالیا او اوقیانوسیې د لویو وچو او د ختیځ له خوانه د امریکا د لویې وچــې پــه واسطه احاطه شوی دی. دا سمندر د شمال له خوا نه تر بیرنګ آبنا پورې او د سوېل له خوا نه د انتارکتیکا تر وچې پورې غځېدلی او د ځمکې پرمخ یې ډېره لویه سیمه نیولې ده.

د سمندرونو اوبه د لمر د وړانګو د لګیدو په واسطه ورو، ورو په براس (بخار) اوړي. د زیاتو بخارونو په یو ځای کیدو وریځې جوړیږي. وریځې د وچو سیمو په لور راځــي او د واورې او اورښت په توګه په وچو باندې اوریږي. لوی واکمن خدای (ج) په نړۍ کې هر شي د انسانانو د ګټې لپاره پیداکړی دی.

د ټولګي دننه فعالیت

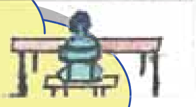

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. لومړۍ ډلــه دې د آرام سمندر د څلورو خواو په هکله د نقشې په پام کــې نیولــو ســره معلومات لاسته راوړي. دویمه ډله دې د سمندرونو د ګټو په باره کې معلومات پیداکړي. وروسته دې د دواړو ډلو استازي د ټـولګي پــه مخ کې خپل فعالیتونه څرګند کړي.

پوښتنې:

خالي ځایونه پوره کړئ.

۱- (   ) په سلوکې د ځمکې مخ وچه ده؟

۲- د نړۍ ډېر لوی سمندر (   ) نومیږی؟

۳- (   ) په سلوکې د ځمکې مخ په اوبو پوښل شوی دی؟

۴- د ځمکې د مخ لوړ او ژور ځایونه څه ګټې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهه دیرشم لوست

د اطلس سمندر

موخه:

- زده کوونکی دې له اطلس سمندر سره آشنا شي.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

پخوانۍ نړۍ	د نړۍ معلومه برخه چې ټولو خلکو ته څرگنده وه او هغه د آسیا، اروپا او افریقا لویې وچې دي
نوې نړۍ	هغه ځایونه چې د نړۍ خلکو د هغه په باره کې معلومات نه درلودل، لکه امریکا او داسې نور
کان	معدن
اوقیانوس	بحر، سمندر
بهیږي	ځي، جریان لري

- د اطلس سمندر په کوم ځای کې پروت دی؟

په نړۍ کې دویم لوی سمندر د اطلس سمندر دی. دا سمندر د لویدیځ له خوا د امریکې لویې وچې او د ختیځ له خوا د اروپا او افریقا لویو وچو احاطه کړی دی.

شمال خواته تر شمالي منجمد سمندر او سویل ته د انتارکتیکا په لویې وچې پورې نښتی دی. دا دوه سمندرونه (آرام سمندر او د اطلس سمندر) زړه یا پخوانۍ نړۍ له نوې نړۍ څخه جلا کوي.

د سمندرونو اوبه تروې دي او د څښلو لپاره نه استعمالیږي. کله چې وریځې د سمندرونو له خوا د وچې خواته راشي، په غرونو کې د واورې او باران لامل گرځي. له غرونو څخه سیندونه سرچینه اخلي او هوارو سیمو خواته بهیږي. د سیندونو په واسطه کرنیزې ځمکې خړوبه کیږي. د سیندونو پاتې اوبه په سمندرونو کې تویږي. کله چې د سیندونو اوبو د مالگې د کانونو له سیمو څخه تیریږي او یوه برخه مالگه په کې اوبه کیږي. دا مالگه د سیندونو په واسطه سمندرونو ته وړل کیږي. او په دې توگه د سمندرونو اوبه تروې کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولګي دننه فعالیت

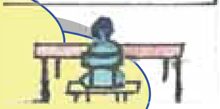

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي. هره ډله دې آرام سمندر او اطلس سمندر د نقشې له مخې په غور سره وګوري، چې دا دواړه په کومو برخو کې سره نښتي دي. وروسته دې هره ډله خپلې اړونده موضوع ګانې د ټولګی په وړاندې خپلو ټولګیوالو ته ولولي.

پوښتنې:

۱ – په ترتیب سره د نړۍ د لویو سمندرونو نومونه واخلئ؟

۲ – پخوانۍ او نوی نړۍ څه توپیر لري؟

۳ – ولې د سمندرونو اوبه تروې دي؟

د ټولګي څخه د باندې د زده کوونکو فعالیت:

سمندرونه موږ او تاسوته څه ګټه لري، په دې هکله پنځه کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شلوېښتم لوست

د هند سمندر

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ساحل	د سمندر څنګ یاد رود غاړه
براعظم	لویه وچه
سوداګري	تجارتي
لیږدول	وړل

موخه:

زده کوونکي دې د هند د سمندر موقعیت وپېژندلی شي.

– هغه هېوادونه چې له هند سمندر سره نږدې واقع دی، نومونه یې واخلئ؟

زمونږ هېواد ته ډېر نږدې سمندر د هند سمندر دی. د هند سمندر د شمال له خوا څخه د آسیا له لویې وچې سره نښتی دی. د سوېـل له پلوه له انتارکتیکا سره نښتی دی. د لویدیځ له خوا نه د افریقا له لویې وچې سره نښتی دی او د ختیځ له خوا له استرالیا او اوقیانوسیې او آرام سمندر سره نښتی دی. د آسیا په براعظم کې د هند له سمندر سره نښتي هېوادونه له پاکستان، هند، بنګله دېش او اندونیزیا څخه عبارت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه هېوادونه چې د سمندر په خوا کې پراته دی، خلک یې کولای شي د کوم هېواد له مخنیوي پرته په اوبو کې هرې خواته تګ راتګ وکړي. په سمندرونو کې د سوداګرۍ مالونه د بېړیو په واسطه په ډېره ارزانه بیه له یوځای نه بل ځای ته لیږدول کیږي. د سمندرونو ترڅنګ ځیني اوسیدونکي د کبانو په ښکار بوخت دي.

د زده کوونکو هره ډله دې د لویوالي او کوچنیوالي لـــه مخـــې د سمندرونو نومونه په ترتیب ولیکي او په ټولګي کې دې نـــورو تـــه ولولي.

پوښتنې:

د سمو جملو په وړاندې په پنسل باندې د (ص) توری او د غلطو جملو په خـــوا کـــې د (غ) توری ولیکی.

۱- د هند سمندر له افغانستان سره نښتی دی. (   )

۲- د هند سمندر د آسیا د براعظم سهیل خواته پروت دی. (   )

۳- د هند سمندر د انتارکتیکا په شمال کې پروت دی. (   )

۴- د افریقا د براعظم ختیځ خواته د هند سمندر پروت دی. (   )

په سمندرونوکې د سړک جوړولو لګښت نشته. بېړۍ هرې خواته په ازادانه ډول تګ او راتګ کولای شي او همدارنګـــه په یوې بېړۍ کې ډېر زیات مالونه وړل او راوړل کیږي. له دې لـــه امله له دې لارې د سوداګرۍ د مالونو کرایه ډېره ټیټه تماميږي.

له ټولګي نه دباندې د زده کوونکو فعالیت:

هغه هېوادونه چې سمندر ته نږدې پراته دي په کوم دلیل کولای شي آزادانه هر ځای ته تګ راتګ وکړي. خپل دلایل ولیکئ او سباته یې خپلو ټولګیوالو ته وړاندې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمالي منجمد سمندر

موخه:

- زده کوونکي دې شمالي منجمد (کنګل شوی) سمندر وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

منجمد	کنګل شوی، کنګل
شمالي قطب	دځمکې په شمال کې ورروستنۍ برخه
جنوبي قطب	د ځمکې سهيل خواته ورروستنۍ برخه
سايبريا	د روسيې په شمال کې د يوځای نوم دی، چې د شمالي منجمد سمندر ترڅنګ پروت دی

– شمالي منجمد سمندر په کوم ځای کې پروت دی؟

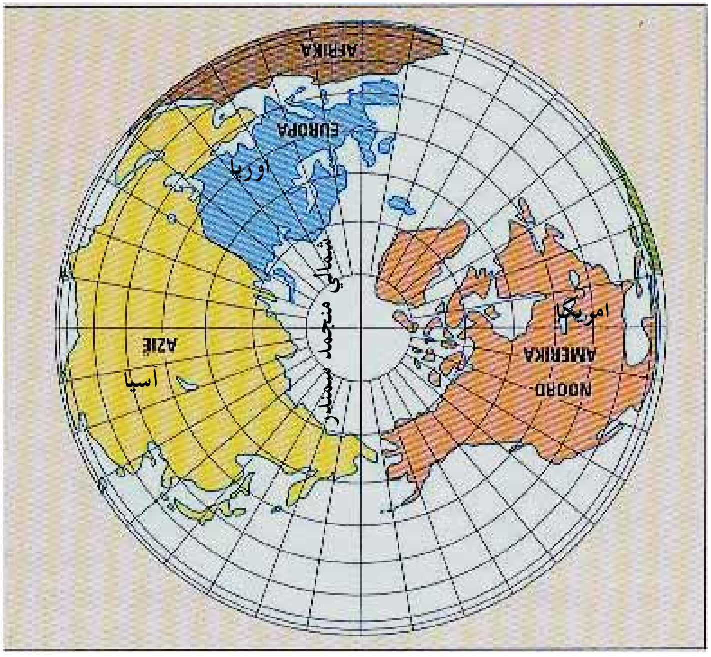

شمالي منجمد سمندر تر ټولو سمندرونو کوچنی دی او د آسيا، اروپا او امريکا د لويو وچو شمال ته پروت دی. څرنګـه چې په جنوبي قطب کې شپږ مياشتې ورځ او شپږ مياشتې شپه وی، په شمالي قطب کې هم شپږ مياشتې شپه او شپږ مياشتې ورځ وي. ددې سيمې هوا ډېــره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړه ده. د جنوبي قطب په خلاف په شمالي قطب کې سمندر یا اوبه شته، چې تل د کنګل پــه ځبر وي. یوازې کنګـل ماتوونکې بېړۍ کولای شي په هغې کې تر یوه ځایه پورې تـګ راتـګ وکړي. شمالي منجمد سمندر ته نیږدې هېوادونه په آسیا کې د روسیې، سایبریا، په اروپا کې د فنلیند او ناروې هېوادونه او په امریکا کې د کانادا هېواد دی.

د(٧٢)، (٧٦) او (٨٨) مخونو نقشه په غور له مخې تیره کړئ. هغه هیوادونه چې د شمالي منجمد سمندر تر څنګ پراته دي نومونه یې واخلئ.

پوښتنې:

١– شمالي منجمد سمندر د ځمکې په کومه برخه کې موقعیت لري؟

٢– کوم هېوادونه له شمالي منجمد سمندر سره نږدې پراته دي.؟

٣– د شمالي منجمد سمندر په څلورو خواوو کې کومې سیمې پرتې دي؟

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د سمندرونو د ګټو په باره کې څو کرښې د مقالې په څېر ولیکئ.

SS(P)0407

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ځلویښتم لوست

ځمکه او د هغې شکل

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

ځوړند	ځړېدلی
ځل	وار، نوبت

موخه:
- زده کوونکي دې ځمکه او د هغې شکل وپېژني.

- ځمکه چې موږ ژوند په کې کوو، څه ډول شکل لري؟
- انسانانو لومړی د ځمکې په هکله څه فکر کاوه؟

ځمکه ګرد شکل لري. لومړی انسانانو داسې فکر کاوه چې ځمکه هواره ده او انسانان د یو مسطح هوار جسم د پاسه ژوند کوي. پخوانیو هندیانو ځمکه د یوې پاني او یا تختې په څېر ګڼله، چې هغه د یوه فیل پر شا باندې پرته ده. بابلیانو ځمکه هواره ګڼله او داسې عقیده یې درلوده، چې هغه د یوه غوایي د ښکر د پاسه ایښې ده.

له میلاد څخه د مخه په (۵۳۰) کال کې فیثاغورث د لومړي ځل لپاره د ځمکې په ګرد والی باندې وپوهید. د ارسطو په نامه یوبل پوه د ځمکې کرویت د خسوف یعنې د میاشتې د تندر له نیولو څخه ثابت کړ او ویې ښوده چې ځمکه ګردۍ ده.

نن ورځ د علومو د پرمختګ له مخې د اثابته شوې ده چې ځمکه کروي یعنې ګرده ده او په هواکې د خدای (ج) په قدرت سره ځوړنده ده.

د ځمکې د کرې د ښه پیژندلو لپاره د هغې پرمخ باندې د طول البلد او عرض البلد فرضي کرښې رسم شوي دي چې د استوا کرښه د هغو له جملې څخه شمېرل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استوا کرښه:

د استوا کرښه څه شی دی او ځمکه په څو برخو وېشي؟

استوا یوه فرضي کرښه ده او د ځمکې کره یې چې مـــورږ د هغې پرمخ ژوند کوو، په دوو برخو یعنې شمالي نیمې کـــرې او جنوبي نیمې کرې باندې وېشلې ده. د استوا له کرښې څخه تـــر شمالي قطب پورې شمالي نیمه کره او د استوا له کرښې څخه تر جنوبي قطب پورې د جنوبي نیمې کرې په نامه یادېږي.

د لمر وړانګې په کال کې دوه ځلې یو وار د وري د میاشـــتې په لومړۍ ورځ او بله پلا د تلې د میاشتې په لومړۍ ورځ د استوا په کرښه باندې عمود ځلیږي، چې له دې امله د شپې او ورځې اوږدوالی سره برابرېږي یعنې ۱۲ ساعته ورځ او ۱۲ ســـاعته شپه وي.

د استوا کرښې ته د صفر درجې عرض البلد هم وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د ټـولګی د مخه یا د ښوونځی په انګړ کې یوه دایره جوړه کړی. د دایرې په دننه کې دې څو تنه د استوا کرښه داسې تمثیل کړي چې جنوبي او شمالي نیمې کرې وښیي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱- .... له میلاد څخه د مخه په ۵۳۰ کال کې د ځمکې پـه کرویت پوه شو.

۲- ارسطو د ځمکې کرویت د .... له لارې ثابت کړو.

۳- هغه فرضي کرښه، چې د ځمکې کره په دوو شمالی او جنوبی نیمو کرو بانـدې وېـشي، د .... په نامه یادېږي.

۴- د استوا کرښې ته په پاملرنې سره افغانستان په .... نیمه کـره کې پروت دی.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د خپلو مشرانو په مرسته د ځمکې کره رسم کړئ او په هغې کې د استوا کرښه ، شمالي او جنوبي نیمې کرې په نښه کړئ او بله ورځ یې په ټولګي کې ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري څلوېښتم لوست

طول البلدونه او عرض البلدونه

موخه:

- زده کوونکي دې طول البلدونه او عرض البلدونه و پېژني.

دا لاندي لغتونه وپېژنئ:

غولی	انګړ، صحن
تمثیل	په عملی توګه د یو کار ښودل

– د طول البلد مبداء له کوم ځای څخه تېرېږي؟

– د ځمکي دکرې په مخ باندې د عرض البلد څو کرښې موجودې دي؟

ختیځه نیمه کره　　لویدیځه نیمه کره

د ځمکي کره د یوې بلې فرضي کرښې په واسطه، چې طول البلد نومېږي په ختیځو او لویدیځو دوونیمو کرو باندې وېشل کېږي. دغه فرضي کرښه چې د لندن ښار له ګرینویچ څخه تېرېږي، د طول البلد د صفر درجې په نامه یادېږي. طول البلدونه له شمالی قطب څخه پیل او ترجنوبي قطب پورې غځېدلي دی.

د هغوی مبداء د لندن د ګرینویچ د طول البلد له صفر درجې څخه پیل (۱۸۰) درجې ختیځ خواته او (۱۸۰) درجې لویدیځ خواته پراته دي، چې ټول د طول البلد (۳۶۰) درجې کېږي . د طول البلدونو د فرضي کرښو له مخې وخت ټاکلی شو.

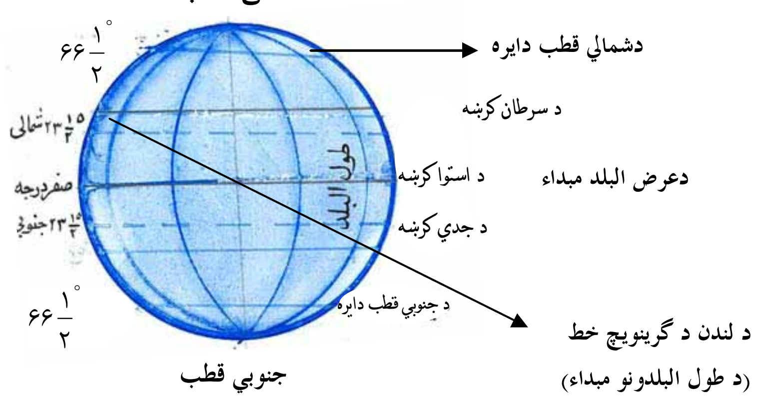

(c) ketabton.com: The Digital Library

عرض البلد:

عرض البلدونه هغه فرضي کرښې دي چې مبدا یې د استوا کرښه ده او ځمکه په دوو شمالي او جنوبي نیمو کرو باندې وېشي. دغه کرښې د موازي کرښو په نامه هم یادوي، ځکه چې تل په موازي شکل پرتې وي او یو بل نه قطع کوي. د عرض البلدونو شمېر (۱۸۰) درجــو تــه رسېږي چې (۹۰) درجې یې په شمالی نیمه کره او (۹۰) درجې نور یې په جنوبي نیمه کـره کې پراته دي. د عرض البلدونو له فرضي کرښو څخه په ګټه اخیستنې کولای شو د یــوې ســیمې سوړوالی او تود والی او د هغې موقعیت پیداکړو.

د زده کوونکو هره ډله دې د لوست غوره مطلبونه په لنډه توګه ووايي. د زده کوونکو هره ډله دې د (۷۱) مخ له نقشې څخه په کار اخیــستلو د عرض البلدونو مبدا پیدا کړي چې له کومو لویو وچو څخه تېرېږي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱- هغه فرضي کرښه چې شمالي او جنوبي قطب سره نښلوي د........... په نوم یادیږي.

۲- هغه فرضي کرښه چې ځمکه په دوو شمالي اوجنوبي نیمو کرو باندې وېشي د........ په نوم یادیږي.

۳- د ځمکې پرمخ د عرض البلد څوکرښې موجودې دي.

له ټولګی د باندې فعالیت:

د ځمکې کره رسم کړئ او په هغې کې عرض البلدونه په نښه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور څلوېښتم لوست

د ځمکې حرکتونه

موخه:
- زده کوونکي دې د ځمکې وضعي او انتقالي حرکتونه وپېژني.

دا لاندې لغتونه وپېژنئ:

بشپړ	مکمل، پوره، تکميل
کرښه	خط،ليکه

– د عرض البلدونو او طول البلدونو په هکله څه پوهېږئ؟

– ځمکه څو ډوله حرکتونه لري؟

د ځمکې کره دوه ډوله حرکت لري، چې يو يې د وضعي اوبل يې د انتقالي حرکت په نومونو ياديږي.

ځمکه په ۲۴ ساعتونو کې يو وار د خپل فرضي محور پر شاوخوا څرخيږي، چې دې ډول حرکت ته وضعي حرکت وايي او د همدې حرکت له مخې شپه او ورځ پيداکيږي.

ځمکه په (۳۶۵) ورځو او ٦ ساعتونو کې د لمر پر شاوخوا باندې خپل انتقالي حرکت سرته رسوي، چې دې ډول حرکت ته د ځمکې انتقالي حرکت وايي. ددې حرکت له مخې چې د لمر په شاوخوا گرځي، دکال څلور فصلونه منځ ته راځي. د څلورو کلونو په تېريدو سره يوکال ۳٦٦ ورځې کيږي او هغه کال چې ۳٦٦ ورځې وي دکبيسه کال په نامه ياديږي.

د ځمکې انتقالي حرکت

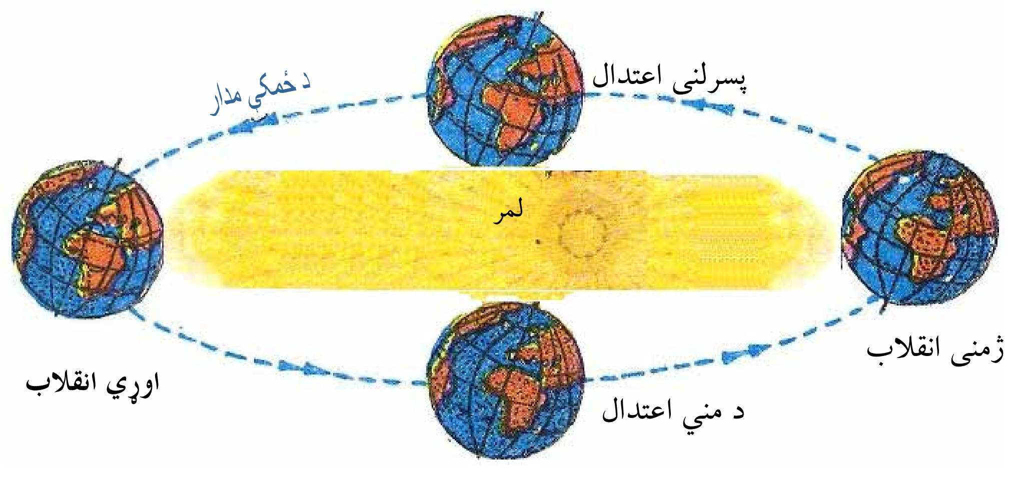

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کوونکو هره ډله دې د لوست غوره مطلبونه را لنډ کړي او یو له بله سره دې خبرې پرې وکړي.

پوښتنې:

لاندې جملې بشپړې کړئ.

۱- د ځمکې کره .... حرکتونه لري.

۲- ځمکه په .... یو وار دخپل فرضي محور په شاوخوا څرخي چې دغه حرکت د.....................په نوم یادوي.

۳- ځمکه په (۳٦۵) ورځو .... کې خپل انتقالي حرکت بشپړوي.

له ټولګي څخه د باندې فعالیت:

د ځمکې کره رسم او طول البلدونه په کې وښیئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library